

Mens & Vogel

Vogelbescherming.be
VOGELBESCHERMING VLAANDEREN VZW
Een stem voor de natuur

Driemaandelijks tijdschrift voor Studie en Bescherming van de Europese Avifauna
53ste jaargang - nr. 1 - januari - februari - maart 2015

'Mens & Vogel' is een driemaandelijks tijdschrift dat wordt uitgegeven door Vogelbescherming Vlaanderen vzw. De organisatie zet zich in voor alle in het wild levende vogels en inheemse zoogdieren. Vooral vogels geven als geen andere diergroep de toestand van natuur en milieu aan. Gaat het slecht met een vogelsoort, dan is dat een signaal dat er iets mis is met haar leefomgeving. Vaak heeft het beschermen van vogels een positief effect op natuur en landschap. Vogelbescherming Vlaanderen werd op 28 juni 2002 opgericht onder auspiciën van het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels te Antwerpen.

Lidmaatschap

'Mens & Vogel' wordt gratis toegezonden aan alle toegetreden leden. Er zijn verschillende lidmaatschapsbijdragen mogelijk. Steunend lid: € 20,00 – Beschermend lid: € 30,00 – Erelid: € 35,00 – Combilid Vogelbescherming + Opvangcentrum: € 25,00 (met als vermelding NIEUW LID VBV + VOC [naar keuze]) – Combilid Vogelbescherming + Kerkuilwerkgroep: € 24,00 (met als vermelding NIEUW LID VBV + KWG) – Buitenlandse leden dienen aan eender welk lidmaatschap € 6,00 extra toe te voegen om de verzendkosten naar een andere EU-landstaat te dekken. De jaarlijkse bijdragen kunnen gestort worden op rekening 001-4098773-17 van Vogelbescherming Vlaanderen, Walburgstraat 37 te 9100 Sint-Niklaas. IBAN = BE61001409877317; BIC = GEBABEBB.

Giften

Als u naast uw lidmaatschapsbijdrage ook nog een gift wilt overmaken, gelieve dit dan per aparte overschrijving te doen, zeker als het gaat om giften van € 40,00 of meer waarvoor u graag een fiscaal attest zou willen ontvangen. Giften mogen dus niet gezamenlijk overgemaakt worden met een andere betaling zoals uw lidmaatschap of het betalen van producten uit de Groene Winkel. Dit is een richtlijn van het Ministerie van Financiën. Gelieve als mededeling de vermelding GIFT te gebruiken a.u.b. Alvast hartelijk dank!

Vogelbescherming Vlaanderen vzw

Maatschappelijke zetel, secretariaat, documentatiecentrum

Koetshuis – Stadspark

Walburgstraat 37, B-9100 Sint-Niklaas

Tel. +32 (0) 3 296 26 80

Open van maandag tot vrijdag van 09:00 tot 12:30 uur en van 13:30 tot 17:00 uur.

Voorzitter: prof. Geert Van Hoorick

Secretaris: Paul Coeckelberghs

Penningmeester: Vadim Blancquaert

Algemeen directeur: Jan Rodts

Algemeen coördinator: Katrien Philips

Elektronische post

Algemene diensten: info@vogelbescherming.be

Voorzitter: voorzitter@vogelbescherming.be

Algemeen directeur: jan.rodts@vogelbescherming.be

Algemeen coördinator: katrien.philips@vogelbescherming.be

Educatief- en

projectmedewerker: inge.buntinx@vogelbescherming.be

Juridisch- en

Beleidsmedewerker: nicolas.brackx@vogelbescherming.be

Administratief medewerker: karen.huysveld@vogelbescherming.be

VOC-coördinator: jimmy.pijcke@vogelbescherming.be

Boekhouder: rita.marivoet@vogelbescherming.be

Foto cover: Yves Adams / Vilda

Een documentatiecentrum staat ter beschikking van onze leden en scholieren. Bezoek de Groene Winkel op onze website:

www.vogelbescherming.be/winkel

Advocaat van de fauna

Voor een effectieve bescherming van vogels en hun leefgebieden zijn juridische middelen onmisbaar. Vogelbescherming Vlaanderen strijdt daarom voor het verkrijgen van een strikte uitvoering van de wetten en reglementen die de vogels beschermen. Zij ijvert ook voor de verbetering en verwijning van die wetgeving. En met succes. Via verzoekschriften bij de Raad van State hebben we al meerdere overwinningen behaald in het voordeel van de vogels en hun leefgebieden. Door koppig te blijven aandringen bij politici, justitie en publieke opinie hebben we verkregen dat de vogelvangst in Vlaanderen is afgeschaft en dat de ongelimiteerde jacht op in het wild levende dieren aan banden is gelegd. Door toedoen van alerte vogelbeschermers worden jaarlijks tientallen illegale vogelvangsters en -handelaars, jagers en stropers die de wet overtreden, en voor de rechter gebracht.

Vlaamse Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren (VOC)

Vogelbescherming Vlaanderen coördineert een keten van tien Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren. Deze centra staan in voor de opvang, verzorging en revalidatie van noodlijdende, in het wild levende vogels en andere dieren. Elk jaar worden bijna 30.000 inheemse wilde dieren, waarvan 80% vogels, in onze opvangcentra opgenomen. De oorzaken van opname zijn verscheiden: wegverkeer, hoogspanningsmasten, jachtmisbruiken, botulisme, vergiftiging, stookolieozingen op zee, vogelvangst, enz. Gemiddeld 60% van deze slachtoffers kan na revalidatie met succes in vrijheid worden gesteld. Onze centra bewijzen niet enkel hun nut als opvang- en revalidatiecentrum voor gewonde wilde dieren, ze werken ook actief mee aan wetenschappelijke projecten van universiteiten en andere instellingen. De centra zijn erkend door de Vlaamse overheid via het Soortenbesluit van 15 mei 2009.

Natuureducatie

Vogelbescherming Vlaanderen wil met haar educatief aanbod scholen en groepen aansporen om meer de natuur in te trekken om aan natuureducatie te doen. Men mag niet vergeten dat voor heel wat Vlaamse kinderen en jongeren het geen alledaags gebeuren is om op stap te gaan in de natuur. Een uitstap met de klas naar een natuurreservaat of natuurgebied is vaak een hele belevenis en kan een eerste stap zijn naar een ruimere natuur- en milieubeschermingsgedachte. Ons educatief aanbod vind je op onze website in de rubriek 'Educatie'. Andere activiteiten zoals begeleide wandelingen vind je in de rubriek 'Activiteiten op stapel'.

Kerkuilwerkgroep Vlaanderen

De Kerkuilwerkgroep Vlaanderen is een afdeling van Vogelbescherming Vlaanderen. Deze werkgroep heeft tot doel alle nog resterende broedplaatsen van de kerkuil (*Tyto alba*) veilig te stellen en op potentieel geschikte plaatsen nieuwe broedgelegenheid te scheppen door het plaatsen van speciale nestkasten. De werkgroep heeft ook tot doel het voedselaanbod in de onmiddellijke omgeving van bestaande broedplaatsen te verhogen en de kerkuil als broedvogel te behouden door een algemene landschapsbescherming, waarbij de soort een indicator is voor de kwaliteit van de biotoop waarin zij leeft.

Verantwoordelijke uitgever 'Mens & Vogel': Jan Rodts, Walburgstraat 37, 9100 Sint-Niklaas

2015 januari
 februari
 maart

jaargang

Voorpagina			In de beklagdenbank	
Noordse stern	1		Roofvogelzwendel	46
Voorwoord			Wetenschap	
Vogelgriep	4		Sociale koolmezen	56
Op de voorgrond			Natuurbehoud	
De noordse stern	6		Westkustpolders	64
Vogelperspectief			Polderstudiedag	68
Vogelnieuws uit binnen- en buitenland	14		Vogelopvangcentra	
Verkiezingen 2014			VOC Neteland	70
Vogel van het Jaar 2015	22		Adressenlijst	78
Ornithologie			Column Geert Hoste	
De nachtzwaluw	26		De bevrijding van de roofvogels	76
Vogelbescherming			Kom uit je kot	
Vogels voeren	38		Activiteiten winter 2015	80
Verenigingsnieuws				
Toekomst voor de vogels	44			
Solidariteitsprijs 2014	54			

Vogelgriep

Voorwoord

Vorige maand was de vogelgriep weer even een hot item. En meteen leest en hoort men in de media hoe bepaalde personen en belangengroepen telkens weer proberen om de trekvogels de schuld te geven voor uitbraken van vogelgriep bij pluimveebedrijven. Het is nog helemaal niet aangetoond dat trekvogels de verspreiders zijn van het virus bij de recente uitbraken in West-Europa. Toch duikt dit in de discussie al op als een 'feit'. Het is in het belang van iedereen om de verspreiding van vogelgriep goed uit te zoeken en niet enkel bij de nieuwe gevallen. Anders kunnen er ook nooit effectieve beschermende maatregelen worden genomen. Trekvogels zijn een makkelijke zondebok. Ze trekken de hele wereld rond en lijken de ideale kandidaat voor de rol van vogelgriepverspreider. Daarbij wordt vaak voorbijgegaan aan andere mogelijkheden, zoals de mobiliteit van de mens en het in- en uitvoeren van gevogelte voor commerciële doeleinden. Er is vooral nog veel onduidelijk over de verspreiding van vogelgriep en de besmettingsroutes bij pluimveebedrijven.

Onder wilde vogels zijn het vooral de watervogels zoals eenden, ganzen, zwanen, steltlopers en meeuwen die het virus met zich kunnen meedragen. Een deel van deze soorten is trekvogel. Trekvogels zouden dus eventueel een rol kunnen spelen in de verspreiding van het virus, maar dit betekent niet dat trekvogels altijd de bron zijn van een vogelgriepuitbraak. Onderzoek bij wilde eenden – een soort die het vaakst vogelgriep met zich meedraagt – laat zien dat trekkende individuen waarschijnlijk pas in West-Europa besmet raken met vogelgriep en het virus dus zelf niet invoeren. De griepuitbraken vallen wel samen met de aankomst van trekvogels, maar de trekkende eenden brengen het vogelgriepvirus vermoedelijk niet mee. Ze lijken vooral vatbaar voor de al in West-Europa rondwarende virussen.

In dat geval waren het dus waarschijnlijk niet de trekvogels. Daarom moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies. Omdat de (trek-)vogels zelf zich niet kunnen verdedigen tegen dergelijke insinuaties, neemt Vogelbescherming Vlaanderen die taak op zich. Als advocaat van de fauna moeten wij er over waken dat de wilde dieren niet zomaar alle schuld 'in de schoenen' geschoven krijgen voor bepaalde calamiteiten waarvoor meestal de mens zelf verantwoordelijk is. Met uw lidmaatschap geeft u ons daarvoor een mandaat. Mede om die reden hoop ik dat u uw lidmaatschap hernieuwt voor 2015.

Bedankt en een warm eindejaar gewenst!

A handwritten signature in blue ink that reads "Jan Rodh". The signature is fluid and cursive, with a large, sweeping initial 'J'.

Algemeen directeur

Redactiecomité Walter Belis, Rika Berings, Suzanne Bodson, Leen Bogaerts, Nicolas Brackx, Inge Buntinx, Geert De Smet, Katrien Philips, Eddy Pirotte, Jan Rodts, Frederik Thoelen

Hoofd- & eindredactie Jan Rodts

Opmaak www.prospector.be

Oplage 12.000 exemplaren

Druk Drukkerij Van Lijsebetten, Entrepotstraat 27, B-9100 Sint-Niklaas

Uitvoering met de steun van de Vlaamse overheid en de 10.000 gezinnen/leden van Vogelbescherming Vlaanderen vzw

Inhoud de redactie kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor de inhoud van bijdragen van derden

Milieu dit tijdschrift is gedrukt op 100% gerecycleerd en chloorvrij gebleekt papier. Het is gedrukt met plantaardige inkt. Bovendien wordt het verzonden in een biologisch afbreekbare folie op basis van aardappelzetmeel, voor een minimale belasting van het leefmilieu.

Werkten mee aan dit nummer

Yves Adams, Walter Belis, Rika Berings, Suzanne Bodson, Leen Bogaerts, Peter Bossu, Nicolas Brackx, Inge Buntinx, Joris De Raedt, Koos Dansen, Wim de Groot, Geert De Smet, Joris Diehl, Ruben Evens, Theo Geuens, Michel Geven, Jelger Herder, Luc Hoogenstein, Geert Hoste, Karen Huysveld, Wil Meinderts, Natuurhulpcentrum Opglabbeek, Daniele Occhiato, Dick Pasman, Katrien Philips, Jimmy Pijcke, Otto Plantema, Jan Rodts, Michiel Schaap, Lysanne Sniijders, Lars Soerink, Chris Stenger, Frederik Thoelen, Ruurd Jelle van der Leij, Harvey van Diek, Henny van Egdome, Marcel van Kammen, Peter van Rij, Chris van Rijswijk, Dirk-Jan van Unen, David Verdonck, Rollin Verlinde, VOC Neteland en Hugo Willocx.

Wilde eenden

Op de voorgrond

De noordse stern

De noordse stern (Sterna paradisaea), afgebeeld op de cover van deze editie, is moeilijk te onderscheiden van de visdief (Sterna hirundo), zelfs voor een ervaren vogelaar. Van dichtbij bekeken is de snavel het meest opmerkelijke verschil. Bij de noordse stern is die helemaal bloedrood en bij de visdief oranje met een zwarte punt. Het lijkt erop dat noordse sterns hun hele leven op de vlucht zijn voor de nacht. Alsof ze enkel kunnen leven bij voldoende daglicht. Ze broeden en overwinteren in de gebieden met de langste dagen: de polen. Als ze reizen, trekken ze met de zon mee. Zo leggen ze jaarlijks enorme afstanden af, ook in het winterhalfjaar als ze langs de kust van Antarctica vliegen, permanent duikend naar voedsel.

Als in juni op Spitsbergen de eerste groene dooiplekken in het sneeuwlandschap verschijnen, zijn de noordse sterns daar meteen om te starten met broeden. Het is

niet verwonderlijk dat ze de kleine nederzettingen van de mens graag als broedplaats gebruiken. Het zijn plaatsen die vaak het eerst sneeuwvrij zijn en veelal

foto: Chris Stenger / BuitenBeeld

Noordse stern

Noordse sterns op ijsschots

wat luw gelegen. De hele dag door, dus ook midden in de nacht als de zon nog hoog aan de hemel staat, zijn ze druk in de weer met baltsen, visjes aanbrengen en hun broedsel verdedigen. Ze broeden op rotsige eilanden, bij of van de kust afgelegen, op zand- of kiezelbanken, duinen of grashellingen.

Noordse sterns zijn koloniebroeders met in het hoge noorden kleine kolonies van enkele tientallen tot hoogstens honderd nesten. Meer naar het zuiden worden de kolonies groter tot soms zelfs 10.000 broedparen. De nesten liggen drie tot vier meter van elkaar en bestaan uit een simpel kuiltje in het zand waarin de kuikens

goed gecamoufleerd zijn door hun grijs gestippelde donskleed. De sterns verdrijven gezamenlijk en zeer agressief potentiële vijanden uit de kolonie, zowel mensen als natuurlijke vijanden (bv. poolvossen). Ze voeren dan spectaculaire duikvluchten uit naar het hoofd van de indringer.

De grootste aantallen broedende noordse sterns vinden we op IJsland. De populatie wordt er geschat op 250.000-500.000 broedparen. Kleinere, maar nog steeds aanzienlijke populaties treffen we iets zuidelijker aan, namelijk in Groenland (30.000-100.000 bp), Finland (60.000-90.000 bp), Groot-Brittannië (53.400 bp), Noorwegen (30.000-40.000

Noordse stern

bp), Zweden (20.000-25.000 bp), Denemarken (8.000-9.000 bp), Estland (6.000-9.000 bp) en Duitsland (6.100-6.700 bp). Ook in Nederland broeden noordse sterns. Hun aantal wordt er geschat op 1.120-1.430 bp). Hoewel de soort hier ooit wel gebroed heeft, ligt Vlaanderen eigenlijk net buiten haar verspreidingsgebied en dus zijn toekomstige broedgevallen niet meteen te verwachten.

40.000 km per jaar

De noordse stern is beroemd doordat hij de langste trekvlucht van alle vogels maakt. Er ontbreekt echter nog veel in onze kennis over zijn trekroutes en de strategieën waarmee hij zijn opmerkelijke

prestaties tot stand brengt. De meeste noordse sterns broeden langs de randen van de Noordelijke IJszee, zelfs op de punt van Groenland, Kaap Morris Jesup, het meest noordelijke vasteland ter wereld. Na het broeden trekken ze naar de zuidelijke zomer van Antarctica. Hier melden onderzoeksschepen hen rustend op ijsschotsen en vissend op krill (de schaaldiertjes waarvan de enorme aantallen de populaties van de Antarctische walvissen, zeehonden en zeevogels voeden) in open water aan de rand van pakijs.

De afstand tussen de arctische broedkolonies en de Antarctische overwinteringsgebieden bedraagt ongeveer 20.000 kilometer. De sterns koersen echter niet zomaar in een rechte lijn zuidwaarts en

keren ook niet via dezelfde route terug. Onze onvolledige kennis van hun trek is gebaseerd op zichtwaarnemingen van trekkende vogels en terugmeldingen van geringde individuen. De hoofdroutes lopen langs de kustlijnen maar sommige sterns vliegen over land en andere buigen af over de oceaan. Sterns uit de Oostzee steken Scandinavië over en er is ooit een stern teruggemeld uit het Colombiaanse Andesgebergte op 2.000 meter hoogte!

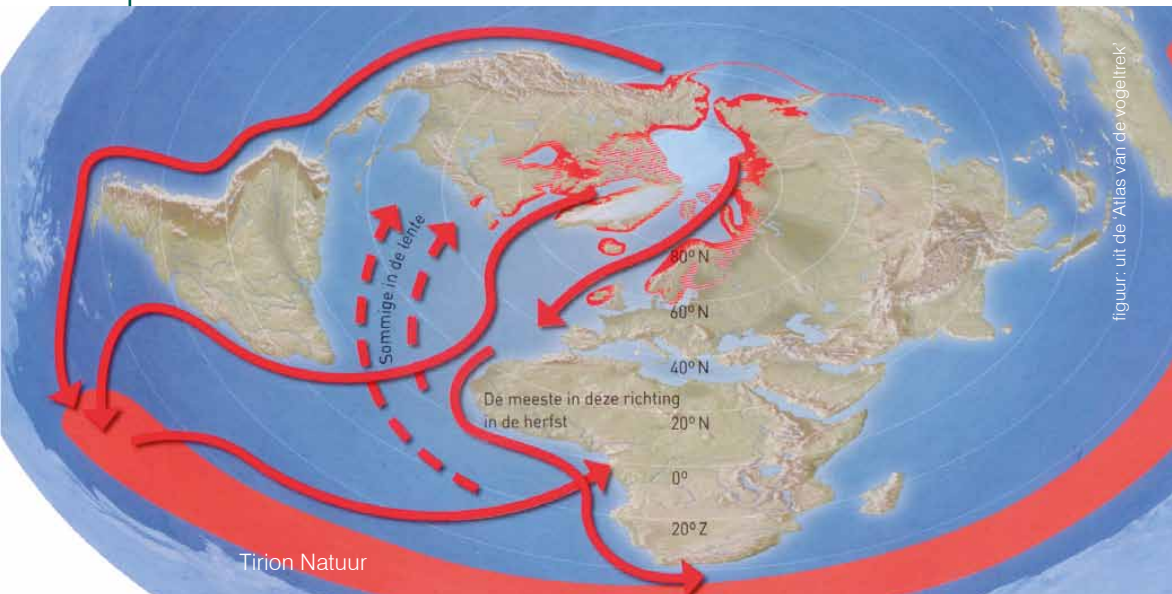
Gezelschap van Amerikanen

Hoewel noordse sterns op zee in hun element zijn, trekken ze flink door en zoeken ze zelfs onderweg geen voedsel. Waarnemingen wijzen erop dat ze over land

weinig tussenstops inlassen. Enkel in zeegebieden houden ze halt om te foerageren en op te vetten. Hun manier van vliegen tijdens de trek contrasteert sterk met de trage vleugelslag die we zien tijdens het foerageren. Kleine groepen noordse sterns reizen in V- of golfvormige formaties en vliegen in de stijl van steltlopers met ondiepe vleugelslagen en gebogen vleugels om de spanwijdte te verminderen. Een manier die uitermate geschikt is voor een snelle reis.

De eerste bestemming voor noordse sterns uit noordelijk Eurazië is de zee ter hoogte van Noorwegen en de Britse eilanden, waar aan het eind van de zomer een piek in de productie van dierlijk plankton de vogels de kans biedt op te

Van broedgebied naar wintergebied en weer terug, kan een reis van 30.000 tot 40.000 kilometer betekenen voor een noordse stern. Dat is ongeveer de afstand van de omtrek van de aarde. 26 jaar was de oudst bekende stern, een dier dat een miljoen kilometer in zijn leven moet hebben afgelegd. De meest noordelijke broedvogels zien in de zomer 24 uur per dag zonlicht. Ze doen dat in de Antarctische zomer ook. Het betekent dat van alle wezens op aarde de noordse stern het meeste zonlicht ziet.

vetten. Daar krijgen ze het gezelschap van sterns uit het Amerikaanse arctische gebied die de noordelijke Atlantische Oceaan oversteken na het opvetten in de Davis Straat, ten westen van Groenland. Ze koersen samen zuidwaarts langs de oostkust van de Atlantische Oceaan en pauzeren nogmaals, om te foerageren, voor de westkust van Afrika. Dat is onontbeerlijk voor hun lange vlucht naar het gebied van de Benguelastroom ter hoogte van Zuid-Afrika, waar ze een laatste keer foerageren voordat ze de planktonrijke Antarctische wateren bereiken.

Topprestatie

Sommige noordse sterns gaan zo ver dat zij in Australië en Nieuw-Zeeland terecht komen. Een mooi voorbeeld daar-

van is een niet-vliegvlug jong dat in juni 1966 in Anglesey in Wales werd geringd en tegen het einde van de maand december van datzelfde jaar werd teruggemeld uit New South Wales in Australië. Een afstand van minimaal 12.500 afgelegde mijlen (of 20.116 km) in zes maanden tijd. Geen geringe prestatie voor een vogel met een lichaamsgewicht van slechts 110 tot 140 gram en een spanwijdte van ongeveer 52 tot 58 centimeter.

De verplaatsingen van de sterns in het Zuidpoolgebied zijn gebaseerd op heersende winden. Als ze de rand van het pakijs bereiken, worden ze oostwaarts meegevoerd en de sterns die zuidwaarts kwamen langs de kusten van Zuid-Amerika volgen de vogels die via Afrika aankwamen. Als het pakijs zich gedurende de zuidelijke zomer terugtrekt,

foto: Chris Stenger / BuitenBeeld

Noordse stern voert jong

foto: Wil Meinderts / BuitenBeeld

Noordse stern

worden de sterns door oostelijke zee-
winden naar het westen teruggeblazen.
Nadat ze hebben geruid en in gewicht
zijn toegenomen, beginnen ze reeds

in maart aan hun terugvlucht en zijn ze,
afhankelijk van de breedtegraad, in mei
of juni terug in het Noordpoolgebied.

Een lange reis moet worden gepland. Dit
betekent natuurlijk niet dat vogels hun
vluchten even minutieus plannen als een
luchtmachtpiloot, maar wel dat het reis-
schema in de loop van de evolutie aan-
gepast is uit ervaring van eerdere vluch-
ten. Een veilige aankomst na een lange
vlucht betekent een verbazend stukje
logistiek. Het vereist meer dan alleen een
maximale brandstoflast bij vertrek en de
vaardigheid om naar de bestemming te
navigeren. Deze en andere factoren moe-
ten worden geïntegreerd om de vogel de
beste kans te geven zijn doel te bereiken.
Maar ook een beetje geluk speelt toch
wel een belangrijke rol.

foto: Yves Adams / Vilda

Noordse stern

Noordse stern

Literatuur

- BirdLife International, 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12), p. 165.
- Harrison C., 1977. *Elseviers broedvogelgids – Nesten, eieren en jongen van alle in Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten broedende vogels*. Elsevier Nederland B.V. Amsterdam/Brussel, p. 231.
- Burton R., 2003. *Vogeltrek*. Uitgeverij De Toorts, Haarlem, p. 83.
- Mullarney K., Svensson L., Zetterström D. & Grant P. J. 2005. *ANWB Vogelgids van Europa*. Tirion Uitgevers BV, Baarn, Nederland, 400 p.

Vogelperspectief

Vogel- en ander dieren nieuws uit de wereld

Deze rubriek brengt je bondig vogel- en ander dieren nieuws uit de hele wereld, soms aangevuld met korte berichtjes uit de vereniging. Het internationale nieuws werd verzameld door vogelkenner en redactielid Walter Belis, de overige berichten werden bezorgd door onze eigen medewerkers. Heb jij ook een interessant of leuk berichtje voor deze rubriek of heb je zelf iets opmerkelijks met vogels of andere wilde dieren meegemaakt? Stuur het dan als de bliksem naar vogelperspectief@vogelbescherming.be of naar Vogelbescherming Vlaanderen, Redactie Vogelperspectief, Stadspark, Walburgstraat 37, 9100 Sint-Niklaas.

Geen zin meer in seks

De populariteit van antidepressiva heeft een schaduwzijde voor vogels, zo blijkt uit een onderzoek van de Universiteit van York. De werking van een geneesmiddel eindigt meestal niet met de menselijke consumptie ervan. Via het toilet komen sporen van de stoffen in het afvalwater terecht, waar ze werkzaam kunnen blijven in andere organismen. Wetenschappers bestudeerden de effecten van Prozac® op spreeuwen (*Sturnus vulgaris*) die in grote drommen samscholen rond waterzuiveringsstations. De vogels voeden er zich met wormen en andere ongewervelden die, zo blijkt uit het onderzoek, gemiddeld zo'n 3 tot 5% van een gemiddelde menselijke dosis Prozac® bevatten. De onderzoekers voedden 34 spreeuwen in gevangenschap met de wormen en vergeleken de resultaten met een controlegroep. Prozac® wordt vooral gebruikt als antidepressivum (het geneesmiddel

Zwartkop ♂

bevat de actieve stof *Fluoxetine-hydrochloride*), maar dat effect lijkt bij de vogels afwezig. De spreeuwen bleken wel een aantal van de bijwerkingen te vertonen die ook door mensen worden gerapporteerd, met name een verminderde eetlust en seksuele appetijt. De vrouwelijke spreeuwen vertoonden geen interesse als er een mannetje in hun kooi werd gezet. Dat vormt een mogelijke bedreiging voor de voortplanting van populaties, zeggen de onderzoekers. Ook de dalende eetlust is een probleem omdat de kans zo kleiner wordt dat de dieren een vetreserve kunnen aanleggen voor een harde winter. De vervuiling met geneesmiddelen is een van de mogelijke verklaringen voor de

achteruitgang van spreeuwen. In Groot-Brittannië is het aantal spreeuwen met 50 miljoen verminderd sinds de jaren zestig. De wetenschappers willen met de studie vooral het bewustzijn rond het probleem vergroten. *“Uiteindelijk moeten de farmaceutische industrie en de wetenschappers die erbij betrokken zijn zich bewust worden van de vaak subtiele effecten die dergelijke middelen hebben op het delicate ecosysteem rondom ons”*, schrijven ze.

(IPS/TE, 22.10.2014)

Wie zou dit betwijfelen

Predatie is voor zangvogels de belangrijkste oorzaak van falen bij het broeden.

foto: Daniele Occhiato / BuitenBeeld

Corsicaanse boomklever

Ze hebben er dus alle belang bij hun nest goed te verbergen. Een onderzoek in Polen wees uit dat zwartkoppen (*Sylvia atricapilla*) hun nest bij voorkeur bouwen in braamstruiken, veel eerder dan in vlier of haagbeuk, juist omdat braamstruiken met hun scherpe stekels een betere bescherming bieden en hun dichte bladerdek het nest aan het oog onttrekt.

(*Ardeola*, 58 (1) 2011: 112-124)

Rijkdom van de Franse avifauna

Frankrijk telt met zijn overzeese gebieden inbegrepen naar schatting 1.533 vo-

gelsoorten waarvan er 1.200 regelmatig broeden. Ongeveer 50% treffen we aan in Frans Guyana, een stukje Frankrijk hoofdzakelijk bedekt met regenwoud in het noordoosten van Zuid-Amerika. Niet minder dan 79 wereldwijd bedreigde soorten komen voor bij onze zuiderburen en hun overzeese gebieden. Dit betekent 6,4% van de 1.240 wereldwijd bedreigde soorten en 5% van de naar schatting 1.533 broed- en trekvogels die in Frankrijk en zijn overzeese bezittingen voorkomen. Frankrijk telt ook 63 endemische soorten waarvan slechts één, de Corsicaanse boomklever (*Sitta*

whiteheadi) niet in de overzeese gebieden moet worden gezocht. Dezelfde verhouding geldt voor de uitgestorven soorten: naast de reuzenalk (*Pinguinus impennis*) situeren zich de 25 andere soorten – die sinds de 16de eeuw verdwenen zijn – in de overzeese gebieden.

(*Ornithos*, 18 (4) 2011: 197-211)

Lepelaars uit het sukkelstraatje

De kolonie lepelaars (*Platalea leucorodia*), die zich in 2010 in het Britse graafschap Norfolk vestigde, heeft opnieuw een succesvol jaar achter de rug. De zes paren die in 2010 gebroed hebben, brachten tien vliegvlugge jongen groot. Het is de eerste kolonie in Groot-Britannië sinds meer dan driehonderd jaar. In 2011 noteerde men acht broedparen en 14 uitgevlogen jongen. De broedvogels maken deel uit van een groep van 40 adulte en immature vogels die aan de noordkust van Norfolk overzomereren. Het aflezen van de kleurringen wees op een herkomst uit Duitsland, Spanje en Nederland. Ondanks een recente aangroei in Nederland, heeft de lepelaar in Europa lange tijd fel geleden onder een gebrek aan geschikte habitats.

(*British Birds*, 104, 2011: 632)

Hebben sperwers watervrees

In februari 2011 was een vogelaar getuige van een bizar jachttafereel: een sperwer (*Accipiter nisus*) was in gevecht met een ekster (*Pica pica*) en hield deze ondergedompeld in het water. Om zich drijvend te houden, hield de sperwer de staart gespreid. Met de vleugels 'roeide' hij naar de oever. Verstoord door de waarnemer

vloog de sperwer, de dode ekster achterlatend, weg. Het was niet duidelijk of de sperwer zijn prooi opzettelijk had verdrongen of dat ze toevallig in het water was

gesukkeld. De Nederlandse roofvogel-specialist, Rob Bijlsma, beschrijft in een artikel hoe buizerds (*Buteo buteo*) vanuit een hoge boom in glijvlucht over de oever scheren en groene kikkers (*Pelophylax klepton esculentus*) verschalken door onder de juiste hoek te komen aanvliegen en rakelings over het water te scheren. Als de kikkers het land opspringen, hebben ze geen schijn van kans. Bijlsma observeerde een sperwer die dezelfde boom als springplank gebruikte, maar de kikkers benaderde van de zijkant en niet

van de overkant, zoals de buizerds doen. De kikkers sprongen opzij en verdwenen onder water. Terwijl een buizerd zich in volle vaart op de kikkers stortte, leek de sperwer watervrees te hebben. Aangekomen bij de op het water zittende kikkers, remde hij af en probeerde hij onhandig biddend een kikker te slaan. Zelfs na drie pogingen lukte het nog niet. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de literatuur zo goed als geen sprake is van kikkers als prooidier voor sperwers.

(De Takkeling, 19 (2) 2011: 117-119 en 120-121)

foto: Henny van Egdom / BuitenBeeld

Sperwer

foto: Daniele Occhiato / BuitenBeeld

Alpenkraai

Positieve balans na tien jaar

In 2001 vestigden drie alpenkraaien (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*) zich op het schiereiland Lizard, in het uiterste zuiden van het Engelse Cornwall, en reeds in 2002 volgde een geslaagd broedgeval. Sindsdien broedt de soort er jaarlijks en in 2011 was de populatie reeds uitgegroeid tot zes paren die samen vijftien vliegvlugge jongen grootbrachten. We associëren deze soort met Zuid-Frankrijk, Spanje, Zuid-Italië en Griekenland. Maar ook in Normandië, Ierland en het zuidwesten van Groot-Brittannië komt een geïsoleerde ondersoort *Pyrrhocorax p. pyrrhocorax* voor. In het zuidwesten van Groot-

Brittannië was de soort aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw uitgestorven. De laatste broedgegevens voor Dorset dateren uit 1890, deze voor Devon uit 1910, voor Somerset uit 1916 en voor Cornwall uit 1947. In Cornwall waren er omstreeks 1800 naar schatting 150 paren. Een gebrek aan geschikte voedselhabitats, het roven van eieren en bejaging werden de soort aan het einde van de 19de eeuw fataal. Heel waarschijnlijk kan het broedsucces van deze kleine kern uit Cornwall leiden tot een rekolonisatie van andere delen van Zuid-Engeland.

(*British Birds*, 104, 2011: 416-431)

Roodborst

Overlevingsstrategie

Tijdens de strenge en lange winter van 2009-2010 werden negen roodborsten (*Erythacus rubecula*) bij het vogelringstation 'Van Lennep' in de Kennemerduinen bij Bloemendaal (Noord-Holland) regelmatig op hun gewicht gecontroleerd. De vogels deden er zich tegoed aan duindoornbessen (*Hippophae rhamnoides*). Een gewichtstoename in het najaar is gebruikelijk maar hier was het verschil toch wel zeer opmerkelijk: minimaal 8% en maximaal 34%! Synchroon met de gewichtstoename werd ook een hogere vetgraad gemeten. Dat deze resultaten vrijwel zeker toegeschreven kunnen worden

aan de duindoornbessen kon worden afgeleid van de oranje gekleurde ontlasting.

(*Limosa*, 84 (1) 2011: 12-14)

Coprofagie bij zangvogels

Een ornitholoog uit Zuid-Engeland was getuige hoe enkele merels (*Turdus merula*) op een barre winterdag met stevige vorst en veel sneeuw, zich tegoed deden aan de uitwerpselen van een vos (*Vulpes vulpes*). Deze waren vers en dienden om het territorium van de rosse viervoeter te markeren. Een vrouwtje merel at zelfs 50% op terwijl er op het eerste gezicht geen voedselresten te bespeuren waren.

Na de merels kwam ook een heggenmus (*Prunella modularis*) haar deel wegpikken. Dit gedrag is niet onbekend in de vakliteratuur. Feces hebben een hoge energetische waarde, ze bevatten onverteerde voedselresten maar bestaan vooral voor 75% uit water, dat in een strenge winter moeilijk te vinden is.

(*British Birds*, 104, 2011: 222)

Nieuwe soort voor Tunesië

Op 29 januari 2010 werden in de zoutpannen van Thyna, een vijftiental kilometer van Sfax, twee kleine flamingo's (*Phoenicopterus minor*) waargenomen te midden van enkele 'gewone' flamingo's (*Phoenicopterus roseus*). Het waren twee volwassen, niet geringde vogels en hun schuw gedrag liet uitschijnen dat ze niet uit gevangenschap ontsnapt waren. Het was de eerste keer dat deze soort in Tunesië werd waargenomen. In andere

foto: Yves Adams / Vilda

Merel

Maghreblanden komt de kleine flamingo als dwaalgast voor. Uit Algerije is één geval gekend, uit Marokko zelfs elf.

(*Alda*, 78 (4) 2010: 330)

Kleine flamingo

foto: Dirk-Jan van Uhen / BuitenBeeld

De vogel van 2015

Verkiezing duidt opnieuw een absolute winnaar aan

Inge Buntinx

Educatief- en Projectmedewerker

De verkiezing van de 'Vogel van het Jaar' heeft opnieuw een absolute winnaar aangeduid. Het verschil in stemmen tussen de winnaar en de tweede in de rij is relatief groot, net zoals vorig jaar met de kerkuil. Na 3.182 stemmen viel het verdict. We kondigen met plezier aan dat de boomvalk, met 605 stemmen achter zijn naam en 166 stemmen voorsprong op de tweede, in 2015 het kroontje mag overnemen van de kerkuil. De andere podiumplaatsen worden ingenomen door de blauwborst en de pimpelmees. De kleine rietgans heeft het kiezerspubliek niet kunnen bekoren en bengelt onderaan het lijstje met 23 stemmen.

Net niet gewonnen

Het zilver van de blauwborst, met 439 stemmen achter zijn naam, is geen grote verrassing. Hoewel hij zich zelden laat bewonderen – tenzij je weet waar je moet zoeken – is hij met zijn opvallende uiterlijk een topmodel van het hoog-

ste niveau. Naast paraderen scoort hij punten op het zangexamen. Zijn heldere en vrij unieke zang is moeilijk te negeren. Tot slot verkiest hij natuurlijke gebieden van hoge kwaliteit om in te vertoeven. Waar je een blauwborst ziet, is de omgeving meestal ook de moeite waard om verder te verkennen.

foto: Hugo Willoex

Pimpelmees

Blauwborst

De pimpelmees haalt met 437 stemmen mooi de bronzen medaille. Het valt moeilijk te ontkennen. Dit vogeltje is ongelooflijk mooi: het karaktervolle kopje waarop de azuurblauwe veertjes al dan niet een kuifje vormen en de schattige en pientere blik, geaccentueerd door een zwarte oogstreep boven een spierwitte wang, die zijn nieuwsgierige aard verraadt. Maar naast haar mooie uiterlijk is de pimpelmees ook een geliefde gast in de tuin. Wie voorziet geen voederbollen of een zadenilo in de hoop 'Pimpel' op bezoek te krijgen? Wie duimt niet stiekem voor deze kleine underdog als hij met de grotere koolmees strijdt voor een nestplaats in het kastje onder de dakgoot? Dit meesje onttrekt te ook

werk in de tuin door honderden rupsen te elimineren. Geen wonder dat het een geduchte kandidaat bleek in deze poll.

Flink gewonnen

Onze overduidelijke en verdiende winnaar is dus de boomvalk. De sierlijke, slanke roofvogel met terracottakleurige 'broek' kan je moeilijk lelijk noemen. Zijn koptekening lijkt sterk op die van de slechtvalk, maar de boomvalk is een flink pak kleiner. Zelfs kleiner dan een torenvalk. De boomvalk is ongelooflijk wendbaar en slaagt erin om met zijn klauwen razendsnel zovende libellen uit de lucht

te plukken. Zonder te landen, verwijderen boomvalken de vleugels en poten van het insect waarna ze het in de vlucht opsmikelen. Misschien zorgde deze behendige eigenschap er wel voor dat deze vogel op de eerste plaats belandde?

Winnaars langs het podium

De groenling komt met 326 stemmen 112 stemmen tekort om een podiumplaats te bemachtigen. Hij zal er niet rouwig om zijn zolang hij maar een plaats krijgt op het met lekkere zaden gevulde podium in je tuin. Of zolang je hem beschutting en voedsel aanbiedt in een lijsterbes, haagbeuk of linde. Waarom wulp (139), smient (102) en kleine rietgans (23) zo weinig stemmen bemachtigden, blijft een raadsel. Waarom spreken ze minder tot onze verbeelding? Waarom worden ze minder mooi of minder nuttig beschouwd?

En nu?

Vorig jaar won de kerkuil, dit jaar de boomvalk. Roofvogels en uilen hebben in het verleden en zullen in de toekomst altijd tot de verbeelding blijven spreken. Met de boomvalk als winnaar van 2015 blijft onze campagne *'Een roofvogel is geen huisdier'* dan ook zeer actueel.

Roofvogels verdienen het om in de vrije natuur te mogen rondvliegen en niet te moeten leven in een kooi of vastgeketend aan een blok. Vogelbescherming Vlaanderen blijft zich in 2015 dan ook verder inzetten om deze fascinerende vogels extra in de kijker te zetten. We lichten in de volgende editie van *'Mens & Vogel'* alvast toe welke hindernissen de boomvalk moet overwinnen om in de natuur zijn plekje te kunnen veroveren.

Wens je meer informatie over hoe je deze betoverende soort gemakkelijker kunt observeren in haar natuurlijke biotoop? Wil jij een praktisch hulpmiddel om de boomvalk snel van andere roofvogels te kunnen onderscheiden? Hernieuw dan je lidgeld vóór 1 januari 2015 en ontvang als cadeau *'Roofvogels in vrije vlucht'*: het derde deel van de boekenreeks *'Hoe zit dat'* uitgegeven door Vogelbescherming Vlaanderen om jou in te lichten over al wat loopt en vliegt rondom ons.

De nachtzwaluw

De meest geheimzinnige vogel van de heide

Ruben Evens

Nachtzwaluwonderzoeker
Universiteit Hasselt

Al vijf jaar onderzoeken Eddy Ulenaers en ikzelf nachtzwaluwen in Limburg. Onze missie is de ecologie van de soort te doorgronden en deze geheimzinnige vogel bekend te maken bij het grote publiek. "Nachtzwaluwen? Maar jongske toch, er zitten er zoveel in onze schuur! Kom daar maar eens wat onderzoek doen." Het moet jaarlijks zowat de meest gehoorde opmerking zijn bij het ontmoeten van toevallige passanten in mijn onderzoeksgebied. Telkens weer moet ik hen ervan overtuigen dat nachtzwaluwen geen zwaluwen zijn. Integendeel, bij ons heeft deze mysterieuze vogelsoort geen nauwe verwanten. Zij die wel al eens een nachtzwaluw hebben kunnen waarnemen, dromen nu waarschijnlijk weg naar zwoele zomeravonden op de heide, gevuld met een galmend geratel en wat vreemd vliegende schimmen. Maar ook zij zullen het met mij eens zijn: die nachtzwaluw is een geval apart.

De nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) is een typische bosrandvogel die hoofdzakelijk voorkomt in structuurrijke overgangszones tussen heide en ijle bos-

sen of struweel. Overdag vertrouwt de nachtzwaluw op haar indrukwekkende camouflagekleuren en rust zij in bomen, op de grond of tussen dood takhout. Het

Rustende nachtzwaluw

foto: Michiel Schuur, BuitenBeeld

verspreidingsgebied van de nachtzwaluw als broedvogel strekt zich uit van Europa tot West- en Centraal-Azië en Noordwest-Afrika. Europa beslaat 50 tot 74% van het gehele verspreidingsgebied, met bolwerken in Oost-Europa en het Middellandse Zeegebied. In Vlaanderen verdween sinds het begin van de 20ste eeuw meer dan 95% van de heide- en duingebieden, het leefgebied van de nachtzwaluw. Daarnaast daalde de kwaliteit van de resterende habitat door verzuring, vermesing en verdroging.

De nachtzwaluwpopulatie bereikte een absoluut dieptepunt rond 1950. Desondanks blijft de status op de IUCN Red List 'Least Concern'. Wel werd de nachtzwaluw opgenomen in Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG). Op de Vlaamse Rode Lijst wordt de nachtzwaluw ingedeeld onder categorie 'Kwetsbaar' en kan ze op termijn de status 'Bedreigd' krijgen. Meer specifiek is het een soort die gebonden is aan kwetsbare gebieden.

Caprimulgus of geitenmelker

Al eeuwen fungeert de mysterieuze levenswijze van nachtzwaluwen als bron voor duistere volksverhalen. Omstreeks 350 voor Christus was het Aristoteles die de nachtzwaluw omschreef als 'Aegothèlas' of 'geit-melker'. Hij zag namelijk een vogel die 's nachts op geiten zou afvliegen om de uier ervan leeg te zuigen. Een gezonde geit die bezoek kreeg van de geitenmelker zou de volgende ochtend geen melk meer geven. Al snel werd de nachtzwaluw geassocieerd met boze geesten en zwarte magie. Bijgevolg werd

foto: Ruben Evens

ze daarom lange tijd vervolgd en levend aan deurlijsten gespijkerd, net zoals vlermuizen en kerkuilen.

Omstreeks 1550 na Christus zette Gessner zijn impressie van de nachtzwaluw op papier. Deze schets van een arendachtige papegaai toonde aan dat nog niet alle mysteries rond deze vreemde vogel waren opgelost. De ongewone levensvorm zorgt ervoor dat deze intrigerende

foto: Rollin Vertinde / Vilda

De auteur op zoek naar gezenderde nachtzwaluw

vogelsoort zelfs tot op vandaag moeilijk te bestuderen is. Toch doen wij in dit onderzoek een verdienstelijke poging om de ecologie van deze soort stukje bij beetje te verduidelijken. In verschillende talen verwijst men tot op heden nog steeds naar nachtzwaluwen als 'geitmelkers': *Caprimulgus* (Latijn), *Succiacapre* (Italiaans), *Chotacabra* (Spaans), *Ziegenmelker* (Duits). Ook volgende bijzondere bijnamen draagt de nachtzwaluw nog steeds met zich mee: *zanduil*, *deislieper*, *peerheer*, *nachtratel*, *vliegend spinnenwiel*, *vliegende krodde* en *dwaaske*.

Nachtzwaluwen met antenne

In 2009 werd in Bosland (Noord-Limburg) gestart met een voorbereidend onderzoek naar nachtzwaluwen. Met behulp van radiozenders werd het ruimtegebruik van drie individuen onderzocht. Naarmate meer informatie werd verzameld, groeide ook de interesse om de verdere ecologie van deze relatief onbekende soort te doorgronden. Vandaag gebruiken we moderne technieken om de verschillende aspecten uit het leven van de nachtzwaluw in kaart te brengen. Na het vangen

van een nachtzwaluw wordt eerst een wetenschappelijke ring van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) aan één van de poten bevestigd. Aan de andere poot komt een kleurring zodat we elk individu kunnen herkennen op video.

Vervolgens worden leeftijd en geslacht bepaald, om dan bijkomend een twintigtal biometrische gegevens te verzamelen zoals vleugel- en staartlengte, aantal snorharen en het lichaamsgewicht. Jaarlijks worden 25 nachtzwaluwen uitgerust met een VHF-zender (Very High Frequency). Dit minuscule zendertje weegt slechts 2,5 gram en wordt vastgekleefd op de middelste staartpen. Gedurende het gehele broedseizoen kunnen we zowel 's nachts als overdag de vogels lokaliseren aan de hand van een uniek radiosignaal. Na het bevestigen van het zendertje begint een spannende zoektocht naar de slaap-, foerageer- en broedlocaties van de nachtzwaluwen.

Radiotelemetrie vormt de basis van dit onderzoek. We sporen de minuscule radiozendertjes op met behulp van een antenne en een radio-ontvanger. De zenders versturen pulsen (signalen) met een unieke frequentie die opgepikt worden door de radio-ontvanger. Dankzij de richtantenne kan achterhaald worden in welke richting de zender – en dus de daarmee uitgeruste vogel – zich bevindt. De signaalsterkte geeft informatie over de afstand tussen zender en ontvanger. Al deze informatie in combinatie met een grondige terreinkennis zorgt ervoor dat de locatie van de vogels vrij nauwkeurig kan worden bepaald.

Opvallend onopvallend

In de vlucht lijkt de nachtzwaluw op een gedrongen valk of koekoek met een spanwijdte van 52 tot 59 centimeter. Het verenkleed is bruingrijs en bezaaid met beige en zwarte vlekjes. Mannetjes verschillen

foto: Ruben Evens

De minuscule zendertjes

Broedplaats van nachtzwaluw

Nestperikelen

Rond eind april begin mei arriveren nachtzwaluwen in de broedgebieden. Indien de weersomstandigheden gunstig zijn (droog, niet te koud), kunnen zij vrij snel aan het eerste broedsel beginnen. De nachtzwaluw maakt geen nest, maar legt per broedsel maximaal twee eieren op de naakte grond. De witte eieren zijn versierd met grijze en zwarte puntjes, een minutieus schilderwerkje. Nachtzwaluwen broeden 17-18 dagen. Indien het eerste broedsel vroeg in het jaar valt, kan bij gunstige weersomstandigheden een tweede broedsel plaatsvinden. Hierbij verlaat het vrouwtje de onvolgroeide jongen uit het eerste broedsel na ongeveer 10-14 dagen en begint zij elders met een nieuw broedsel. Het mannetje neemt dan de zorg voor de eerste jongen over. Wan-

neer deze eerste jongen ongeveer 28 dagen oud zijn, helpt hij ook bij het tweede broedsel. Dit noemt men een '*ineengeschoven broedsel*'.

Als grondbroeder is de nachtzwaluw bijzonder gevoelig voor verstoring. Daarenboven broedt zij vaak aan de rand van open plaatsen, vlakbij wandelwegen. Om verstoring en predatie in beeld te brengen, plaatsen wij sinds 2012 trailcamera's bij de nesten. Jarenlange ervaring met deze soort heeft ons geleerd de camera's te installeren op het meest geschikte moment zodat verstoring tot een minimum wordt beperkt, namelijk wanneer beide oudervogels op insectenjacht vertrekken, net na zonsondergang en net vóór zonsopgang. Ook het vervangen van de batterijen en downloaden van filmpjes gebeuren tijdens deze momenten.

foto: Jeroen Herder / BuitenBeeld

Dreigende nachtzwaluw

Uit de meer dan 15.000 opnamen die met behulp van trailcams werden gemaakt, blijkt dat nachtzwaluwen er een behoorlijk hectisch leven op na houden. Op de camerabeelden zagen we dat verstoring van de nesten vooral door loslopende honden en reeën (*Capreolus capreolus*) gebeurde. Wanneer een broedende nachtzwaluw wordt verjaagd, worden de bleke eieren plots heel zichtbaar waardoor ze bijzonder gevoelig zijn voor predatie. Houd daarom je hond tijdens een wandeling steeds aan de leiband, ook in natuurgebieden!

Predatie van eieren gebeurde bijna uitsluitend door egels (*Erinaceus europaeus*) en één keer door een huiskat (*Felis catus*). Op geregelde basis komen muizen 's nachts met de eieren jongleren. Bosuilen (*Strix aluco*) hadden het dan weer gemunt op de jongen, maar ook heel wat nachtzwaluwen (zowel adulten

als kuikens) sneuvelden door buizerds (*Buteo buteo*). Pogingen tot predatie door rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) en hermelijn (*Mustela erminea*) werden succesvol verijdeld. Het meest opvallende aan dit nestonderzoek is dat nog nooit een vos (*Vulpes vulpes*) of everzwijn (*Sus scrofa*) werd waargenomen bij de nesten.

's Nachts of overdag

Ook overdag zoeken we dus naar rustende nachtzwaluwen in het onderzoeksgebied. Mannelijke nachtzwaluwen – of de vrouwtjes wanneer zij geen nest hebben – rusten overdag meestal op vaste plaatsen in bomen, op de grond of tussen dood takhout. Hierbij vertrouwen de vogels op hun bruinrijze camouflagepak dat volledig opgaat in de omgeving. Wie dacht dat nachtzwaluwen overdag slapen, heeft het goed mis. Overdag zijn nachtzwalu-

wen vaak druk in de weer met het piekfijn in orde brengen van hun verenkleed. Zij bewegen dan als een blad van een boom dat door de wind bewogen wordt.

Met behulp van de trailcams stelden we vast dat nachtzwaluwen overdag zeer actief zijn, vooral wanneer de jongen slechts enkele dagen oud zijn. Deze bolletjes energie hebben het vaak moeilijk om een hele dag stil te liggen. Nachtzwaluwen zijn ook echte zonnekloppers. Zij durven zich overdag al eens wandelend te verplaatsen om door de zon beschenen plekken op te zoeken. Op uitzonderlijk warme dagen, zijn ze eerder in de schaduw te vinden.

Wat schaft de pot

Nachtzwaluwen bezetten een speciale ecologische niche. Het zijn insectivore vogels die jagen in de schemering en 's nachts. Ze beschikken niet over echolocatie zoals vleermuizen of over een goed gehoor zoals uilen. Ze jagen uitsluitend op het zicht. Belangrijke factoren die de zichtbaarheid van prooien bepalen, zijn de grootte van de prooi en het beschikbare licht. Prooien kleiner dan vijf millimeter zouden niet opgemerkt worden. Om te beschikken over voldoende licht zal de nachtzwaluw vooral jagen tijdens de ochtend- en avondschemering en tijdens hel-

foto: Rollin Verlinde / Vilda

Tastharen van nachtzwaluw

Rustende nachtzwaluw

dere nachten met maanlicht. Nachtzwaluwen benaderen hun prooien bovendien vrijwel altijd van onderuit zodat de insecten als donkere objecten tegen een lichte(re) achtergrond (de lucht) gezien worden.

Bij lichte bewolking of tijdens donkere nachten vertonen nachtzwaluwen een soort van 'vliegenvangergedrag'. Ze zitten dan op één bepaalde locatie om voorbijvliegende insecten te vangen. Het jagen gebeurt vaak op dezelfde plaatsen in hun biotoop. Frequent ondernemen nachtzwaluwen voedselvuchten vanuit hun broedgebieden naar verafgelegen, geschikte foerageergebieden. Deze gebieden bestaan vaak uit natte heide, extensieve landbouwpercelen of valleigebieden. Hier kunnen verschillende nachtzwaluwen samen al foeragerend worden waargenomen.

Uitstekend zien

Om vliegende insecten te vangen, heeft de nachtzwaluw in de loop van de evolutie enkele belangrijke aanpassingen ondergaan. Naast een erg grote bek beschikt de nachtzwaluw over grote ogen met een gezichtsveld van elk 180°. Ook de interne structuur van de ogen is aangepast. Het netvlies bestaat uit een groot aantal staafjes en achter het netvlies komt een *tapetum lucidum* voor om optimaal zicht in de duisternis te voorzien. Deze laatste structuur veroorzaakt een weerkaatsing van licht in de oogbol, wat je ook bij honden en katten ziet.

Tastharen op de bovensnavel vergroten het vangoppervlak, beschermen de ogen en verkleinen de ontsnappingsmogelijkheden voor insecten. Een ver-

wijde slokdarm dient voor de opslag en snelle kanalisatie van het voedsel. De veren van de nachtzwaluw zijn zacht zoals bij uilen en dit maakt het voor hen mogelijk geruisloos te vliegen en prooien makkelijker te naderen. Een belangrijke fysiologische aanpassing is de hongerslaap, een soort van energiebesparende modus. Bij ongunstige voedselomstandigheden, een afnemend vetgehalte en dalend lichaamsgewicht ontstaat een zogenoemde '*schijndoodtoestand*' waarbij de lichaamstemperatuur, de hartslag en de ademhaling dalen. Tijdens deze periode is de nachtzwaluw stijf, hangen de vleugels af, zijn de ogen gesloten en is de binnenkant van de bek bleekgrauw.

Het dieet van nachtzwaluwen bestaat hoofdzakelijk uit nachtvlinders en kevers. Aangezien nachtzwaluwen weinig selectief zijn in hun voeding, zal de voedselsamenstelling afhangen van het aanbod.

De beschikbaarheid aan insecten kan variëren volgens biotooptype, jaar, seizoen, temperatuur en vochtigheid, maar ook volgens de voorplantingstijd van de insecten. Ook in dit onderzoek wordt het voedselaanbod voor nachtzwaluwen geanalyseerd. Het werd immers gestart om het onderliggende proces achter het ruimtegebruik van nachtzwaluwen te ontzamen. De hypothese is dat nachtzwaluwen naar verafgelegen foerageergebieden trekken om er zich te voeden met een hoger en constanter aanbod aan insecten ten opzichte van de broedgebieden.

Europees of Afrikaans

De nachtzwaluw verblijft in onze streken van eind april tot begin september. Het grootste deel van het jaar spendeert zij dus in Afrika. De mannetjes komen in het voorjaar het eerst aan, gevolgd door de

foto: Rollin Verlinde / Vilda

Metten van vleugellengte

Zonnende nachtzwaluw

foto: Theo Geuens

vrouwtjes die enkele dagen tot enkele weken later arriveren. Eens aangekomen in de broedgebieden starten de mannetjes snel met hun territoriaal gedrag. Vrouwtjes moeten na aankomst snel op krachten komen om meteen te kunnen beginnen met de eiproductie. Eind augustus kan je in principe zowat overal nachtzwaluwen aantreffen. Zelfstandige jongen verspreiden zich in die periode vaak in willekeurige richtingen waardoor zij in parken, dorpen, op kerkhoven en in de buurt van wegen kunnen belanden.

Vanaf augustus tot (uitzonderlijk) begin oktober vindt dan de trek uit de broedgebieden plaats. Vroeger werd aangenomen dat nachtzwaluwen uit onze stre-

ken via Spanje de oversteek maken naar Afrika om vervolgens te overwinteren in het noordelijke deel van de Afrikaanse tropen, Oost- en Zuid-Afrika. Onderzoek naar het trekgedrag van drie Britse nachtzwaluwen geeft de hiaten in de huidige kennis weer. Op de nachtzwaluwen werd net voor de trekperiode een geolocator bevestigd. Dit toestelletje meet elke twee minuten de lichtintensiteit in de onmiddellijke omgeving van de vogel. Met behulp van de daglengte, het middag- en middernachtuur dat op die manier bepaald wordt, weet men waar de vogel zich die dag bevond. Uiteindelijk bleek dat de vogels overwinterden in de Democratische Republiek Congo, ver buiten het vooropgestelde overwinteringsgebied.

Tijdens de lange trek naar het zuiden worden nachtzwaluwen geconfronteerd met verschillende gevaren. Ecologische barrières als bergketens, de Middellandse Zee en de Sahara zorgen ongetwijfeld voor hoge sterftecijfers. Maar ook door menselijk toedoen sterven jaarlijks vele nachtzwaluwen. Zo worden in het zuiden van Spanje heel wat nachtzwaluwen doodgereden op lokale wegen. De vogels profiteren van het opwarmende karakter van het asfalt om er insecten te vangen. Wanneer zij dan gefixeerd worden in het felle licht van een auto, is een aanrijding niet meer te vermijden. In an-

dere zuiderse landen als Malta en Libanon worden trekkende nachtzwaluwen geconfronteerd met schietgrage jagers.

Moorse nachtzwaluw

Tot slot geven we nog graag dit mee. De Europese nachtzwaluw is niet de enige nachtzwaluw die in Europa voorkomt. Zo is er ook nog de Moorse nachtzwaluw (*Caprimulgus ruficollis*). Die kan je vinden in het zuiden van Spanje, vanaf Madrid. Deze nachtzwaluw is iets groter dan de onze en foerageert hoofdzakelijk vanop wegen.

* Sonogram: een grafiek waarin het geluid in drie eenheden wordt weergegeven, namelijk frequentie (de verticale component, uitgedrukt in kilohertz), duur (de horizontale component (uitgedrukt in seconden) en amplitude van het geluid (weergegeven in dikkere of dunnere lijnen).

Tuinvogels voeren

Het is winter, vergeet onze vogels niet

Vanaf de maand november begint de rijkdom aan natuurlijke voedselbronnen voor de in het wild levende dieren te verminderen. De temperatuur daalt waardoor vogels meer energie nodig hebben om hun lichaamstemperatuur van ruim 40° C op peil te houden, zeker tijdens koude nachten en langdurige vorst en/of sneeuwval. Een beetje extra hulp in de vorm van voedselrijke zaadmengelingen en noten komt hen dus heel goed van pas. Door tijdig in de herfst te starten en regelmatig te voeren, hebben vogels de tijd om de voederplek in jouw tuin te ontdekken en haar te herinneren wanneer een winterprik zich plots aandient.

Grondvoedertafel
Artikelnummer: 00674
Prijs: € 14,95
Ledenprijs: € 13,46

Voedertafelmix

Artikelnummer: 00740 (2,5 kg) – 00612 (5 kg)
Prijs: € 7,95 (2,5 kg) – € 13,95 (5 kg)
Ledenprijs: € 7,16 (2,5 kg) – € 12,56 (5 kg)

Ophanghaak

Artikelnummer: 00267
Prijs: € 3,95
Ledenprijs: € 3,56

Pindacakehanger

Artikelnummer: 00093
Prijs: € 3,95
Ledenprijs: € 3,56

Pindacake (500 ml)

Artikelnummer: 00264 (original),
00203 (zaden), 00202 (insecten),
00265 (bessen)
Prijs: € 4,99
Ledenprijs: € 4,49

Voederhuis leien dakje
Artikelnummer: 00711
Prijs: € 14,95
Ledenprijs: € 13,46

Pinda's (1 kg)
Artikelnummer: 00315
Prijs: € 5,99
Ledenprijs: € 5,39

Insectentraktatie (1 kg)
Artikelnummer: 00718
Prijs: € 6,99
Ledenprijs: € 6,29

Boeken

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
1+2-3	Natuurgids Vogels	16,95	15,26
	Akkervogels	19,95	17,96
	De gruwe klauwier	19,95	17,96
	De ontvede vogel	39,99	35,99
	De Roodborst, dichtbij en ver weg	20,00	18,00
	De steruil	22,95	20,66
	De verborgen wereld van vogels	19,95	17,96
	Dieren onder onze voeten	5,00	4,50
	Geniegele Architecten	19,95	17,96
	Gids voor zandvogels (met CD)	18,95	17,06
	Handboek Natuur fotografie +	29,95	26,96
	Handboek Vogels	34,95	31,46
	Heiken de vogel	19,99	17,99
	Hoe fascinerende leven van de IJsvogel	29,95	26,96
	Hoe zit dat? 1. Pest dat dier mi?	1,99	1,79
	Hoe zit dat? 2. Inchtwijd in het vizier	1,99	1,79
	IJsvogels	19,95	17,96
	Kalkruipport	5,00	4,50
	Kustpolders. Oerwoud op kniehoogte	2,00	1,80
	Petersons vogelgids	34,95	31,46
	Stadsvogels	24,95	22,46
	Steenulen	19,95	17,96
	Tiran natuurgids Vogels	17,95	16,16
	Tunieren voor (wilde) dieren	14,95	13,46
	Tunivogelgahemen	24,95	22,46
	Tunivogelgids	9,95	8,96
	Velgids Roofvogels	39,95	35,96
	Velgids Vogels	14,95	13,46
	Vogelgids van Europa	32,95	29,66
	Vogels in de tuin	16,95	15,26
	Vogels in en rond de tuin	14,95	13,46
	Vogels over de vloer	19,95	17,96
	Vogelwizer	19,95	17,96
	Vogelzang (150 foto's + geluiden)	34,95	31,46
	Waarom krijgt een specht geen kopplint?	12,95	11,66
	Zakgids Roofvogels van Europa	29,95	26,96
	Zakgids Vogels	16,95	15,26
	Zwaluwen, dapper frivool en bedreigd	20,00	18,00
	Broedvogels in Beeld	4,95	4,46
	Erhogels in beeld	4,95	4,46
	Mussen in beeld	4,95	4,46
	Nesten in beeld	4,95	4,46
	Roofvogels in beeld	4,95	4,46
	Tunvogels in beeld	4,95	4,46
	Uilen in beeld	4,95	4,46
	Vogelzang in beeld	4,95	4,46
	Weidvogels in beeld	4,95	4,46

Nestkasten vogels

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
	Boomkruiper (hout)	14,95	13,46
	Boomkruiper (HB)	28,90	26,01
	Boomkruiper - met voormoel (HB)	32,80	29,52
	Bosuil/Holendriuf (HB)	59,90	53,91
	Gekraagde Roodstaart (hout)	12,95	11,66
	Gekraagde Roodstaart (HB)	25,99	23,39
	Huiszussenkast - 2 compartimenten (HB)	27,95	25,16
	Huiszussenkast - 3 compartimenten (HB)	29,00	27,10
	Huiszussenwilde	195,00	175,50
	IJsvogel/Overzwaluw - nesttunnel (HB)	105,65	95,09
	Kaaw (HB)	134,50	121,05
	Koolmees (hout)	12,95	11,66
	Koolmees (gebrand hout)	14,95	13,46
	Grote mezen (HB)	22,95	20,66
	Grote mezen - oval (HB)	22,95	20,66
	Grote mezen - vrijhangend (HB)	25,99	23,39
	Grote mezen - ovale invliegopening (HB)	26,25	25,43
	Pimpelmees (hout)	12,95	11,66
	Kleine mezen (HB)	22,95	20,66
	Kleine mezen - oval (HB)	22,95	20,66
	Kleine mezen - vrijhangend (HB)	25,99	23,39
	Kleine mezen - 3 invliegopeningen (HB)	26,25	25,43
	Halfholenbroeders - met ophangkleding (HB)	17,99	16,19
	Halfholenbroeders (HB)	22,95	20,66
	Halfholenbroeders - oval (HB)	22,95	20,66
	Halfopen - met houten tussenroes (HB)	33,65	30,29
	Holenbroeders - 2 invliegopeningen (HB)	33,65	30,29
	Nestmand Ransuil / 40cm	46,30	41,67
	Nestmand Buiterd / Horvik / Spierwiel 0 70cm	79,90	71,91
	Roodborst (gebrand hout)	14,95	13,46
	Specht (HB)	68,95	62,06
	Spreeuw (hout)	29,95	26,96
	Spreeuw (HB)	29,99	26,99
	Spreeuw - vooruitstekende invliegopening (HB)	31,30	28,17
	Steenul (hout)	89,95	80,96
	Steenul (houtbeton)	102,10	91,89
	Steenul anti-predator + verlichting (HB)	155,90	140,31
	Steenul/Holendriuf - antipredator (HB)	104,30	93,87
	Torenvalk (hout)	69,95	62,96
	Torenvalk (HB)	134,50	121,05
	Vsdiethoie	90,00	90,00
	Waterspreeuw/Witte kwikstaart (HB)	73,90	66,51
	Winterkoning (hout)	12,95	11,66
	Winterkoning (gebrand hout)	8,95	8,06
	Winterkoning - bobornig (HB)	39,50	35,55
	Zelfbouwkast mezen (hout)	12,95	11,66
	Invliegplaatje 32 mm	2,99	2,69
	Breedpot Gekr. Roodstaart/Huisumus (TC)	12,95	11,66

Vogelvoer

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
	Grondvoer - 2,5 kg	11,95	10,76
	Grondvoer - 5 kg	22,95	20,66
	Voederstomix - 2,5 kg	9,95	8,96
	Voederstomix - 5 kg	17,95	16,16
	Voederstomix - 2,5 kg	7,95	7,16
	Voederstomix - 5 kg	13,95	12,56
	Zonnebleemplanten - 2,5 kg	7,99	7,19
	Zonnebleemplanten - 2,5 kg	11,99	10,79
	Pind's - 1 kg	5,99	5,39
	Geedroogde meelwormen - 50 g	12,95	11,66
	Pindablob Original	2,49	2,24
	Pindablob Bessen	2,49	2,24
	Pindablob Insecten	2,49	2,24
	Pindacake Original	4,99	4,49
	Pindacake Bessen	4,99	4,49
	Pindacake Insecten	4,99	4,49
	Pindacake Zaden	4,99	4,49
	Pindakans Original	2,49	2,24
	Pindakans Zaden	2,49	2,24
	Pindakans Insecten	2,49	2,24
	Pindakans Meelwormen	2,49	2,24
	Insectentraktatie - 1 kg	6,99	6,29
	Reuze verbl. insecten - 450 g	3,99	3,59
	Gevulde halve kokosnot - 200 g	2,99	2,69

Pins

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
	Boordman	1,50	1,35
	Blauwe Reiger	1,50	1,35
	Bontbekpleier	1,50	1,35
	Eekhoorn	1,50	1,35
	Fagel	1,50	1,35
	Gierzwaluw	1,50	1,35
	Goeningh	1,50	1,35
	Grote Bonite Specht	1,50	1,35
	Grutto	1,50	1,35
	Huisumus	1,50	1,35
	IJsvogel	1,50	1,35
	Kerkuil	1,50	1,35
	Kreivt	1,50	1,35
	Kluur	1,50	1,35
	Koolmees	1,50	1,35
	Merel	1,50	1,35
	Oleivoer	1,50	1,35
	Pimpelmees	1,50	1,35
	Putter	1,50	1,35
	Roodborst	1,50	1,35
	Scholekster	1,50	1,35
	Slechtvalk	1,50	1,35
	Spreeuw	1,50	1,35
	Staarntmees	1,50	1,35
	Vink	1,50	1,35
	Vieermuis	1,50	1,35
	Vos	1,50	1,35

Voedersystemen

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
	Eekhoornvoederhuis	14,95	13,46
	Grondvoederstel	14,95	13,46
	Hangende Voedertriel	14,95	13,46
	Ophangtrank voor sio's en voederhuizen	3,95	3,56
	Voederhuis zaden voor een muur/boom	12,95	11,66
	Voederhuis - hangend voor zaden + pind's	24,95	22,46
	Voederhuis leen dakje - hangend voor zaden	14,95	13,46
	Voederhuis kunststof Small	9,99	8,99
	Voederhuis kunststof Medium	14,99	13,49
	Voederhuis kunststof Large	18,99	17,09
	Voederhuis kunststof Small	9,99	8,99
	Voederhuis kunststof Medium	14,99	13,49
	Voederhuis kunststof Large	18,99	17,09
	Voederhuis luxe Medium	27,95	25,16
	Voederhuis luxe Large	34,95	31,46
	Pindasio kunststof Small	9,99	8,99
	Pindasio kunststof Medium	12,49	11,24
	Pindasioje	4,99	4,49
	Pindablobhouder - vrijhangend	3,99	3,59

Birdy-reeks

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leiden
	Gas Gele Kwikstaart	8,25	7,43
	Gas Lijster	8,25	7,43
	Gas Pimpelmees	8,25	7,43
	Gas Roodborst	8,25	7,43
	Mok Gele Kwikstaart (met bijpassende doos)	8,95	8,06
	Mok Lijster (met bijpassende doos)	8,95	8,06
	Mok Pimpelmees (met bijpassende doos)	8,95	8,06
	Mok Roodborst (met bijpassende doos)	8,95	8,06
	Erdragids - set van 4 (met bijpassende doos) *	15,95	14,36
	Ontbijtdorset (4 borden in bijpassende doos)	15,45	13,91
	Keukenhanddoeken - Lijster & Gele Kwikstaart	11,95	10,76
	Keukenhanddoeken - Pimpelmees & Roodborst	11,95	10,76
	Onderzetters voor glazen (4 stuks in doos)	9,95	8,96
	Pannentop Gele Kwikstaart	7,45	6,71
	Pannentop Lijster	3,99	3,59
	Keukenschort Lijster (met bijpassend zakje)	19,95	17,96

Notenruizboek - met spelmodie (vanaf 8 jaar)	24,95	22,46
Spoet de vogel (vanaf 8 jaar)	9,95	8,96
Vogels herkennen en observeren (vanaf 10 jaar)	9,95	8,96
Vogelgids voor kids (vanaf 10 jaar)	14,95	13,46

Herkenningskaarten

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Bosvogels	2,99	2,69
	Eenden en Tuien	2,99	2,69
	Ganzen en zwanen	2,99	2,69
	Platlandsvogels	2,99	2,69
	Roofvogels en uilen	2,99	2,69
	Straatvogels	2,99	2,69
	Tuinvogels	2,99	2,69
	Poortdraken	2,99	2,69
	Uitwerpselen	2,99	2,69
	Vogels van Nederland	4,95	4,46

Cd's

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Herken de vogels in uw omgeving	9,99	8,99
	Herken de vogels in uw tuin	9,99	8,99
	Kerkuilend	5,00	5,00
	Vroege Vogelzang 1	12,99	11,69
	Vroege Vogelzang 2	12,99	11,69
	Vroege Vogelzang 3	12,99	11,69
	Vroege Vogelzang 4	12,99	11,69
	Zongvogels van Lof/ken	15,00	13,50

DVD's

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Herken de vogels in uw tuin	14,99	13,49
	Herken onze stellopers	24,95	22,46
	Onze eenden	27,95	25,16
	Onze meeuwen en Sterns	27,95	25,16
	Onze roofvogels en uilen	27,95	25,16
	Onze wildevogels	27,95	25,16
	Onze zwanen en wilde ganzen	27,95	25,16
	Vogels rondom ons huis	27,95	25,16

**De bestelbon in een gefrankeerde omslag verzenden naar:
Vogelbescherming Vlaanderen, Walburgstraat 37, 9100 Sint-Niklaas
Meer informatie over onze producten en ons volledige
productaanbod vind je op www.vogelbescherming.be/winkel.**

Vogelbescherming Vlaanderen kan niet aansprakelijk gesteld worden voor wijzigingen en zetfouten in deze uitgave. | Alle prijzen zijn inclusief btw. Verpakings- en verzendkosten zijn niet inbegrepen en worden berekend volgens de tarieven van Bpost. | Onze algemene voorwaarden betreffende levering en betaling vind je onderaan op www.vogelbescherming.be/winkel

Pindablokkouder - wandbevestiging	4,99	4,49
Pindacackehanger	1,99	1,79
Pindacackehuis	12,95	11,66
Pindacackehouder	5,95	5,36
Mandje voor reuze vetoh	2,99	2,69
Hangende waterschaal	12,99	11,69
Waterschaal vogelgjes	14,99	13,49
Waterschaal vogels & insecten	44,50	40,05

Pluche vogels met geluid

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Boerenzwaluw	10,95	9,86
	Bosuil	10,95	9,86
	Huisruis	10,95	9,86
	Koolmees	10,95	9,86
	Meele	10,95	9,86
	Pimpelmees	10,95	9,86
	Roodborst	10,95	9,86
	Siechtvalk	10,95	9,86
	Specht	10,95	9,86
	Vink	10,95	9,86
	Wilde End	10,95	9,86
	Zanglijster	10,95	9,86

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Roofvogelsluuteren zwart/wit (2 grote/vel)	3,99	3,59
	Vogelsluuteren zwart (5 silhouetten)	3,99	3,59
	Transparante UV-silhouetten (5 silhouetten)	19,99	17,99
	Transparante UV-markeringstift-set	14,90	13,41
	Aromatisch kippendeurflie	145,00	145,00
	Beschermingsbarriere voor antibieën	415,00	373,50
	Spiegelbol om roofvogels weg te houden	62,90	56,61
	Blaairote Vogelbescherming Vlaanderen	1,95	1,76
	Canvas doek - Eekhoorn	12,95	11,66
	Canvas doek - Roodborst	12,95	11,66
	Canvas doek - Voederhuis	12,95	11,66
	Deurklapper Grote Bonte Specht	19,95	17,96
	Poster De IJsvogel	11,00	9,90
	Pofjesloop	3,99	3,59
	Rugzak Lowepro (uitneembare foras + lenskit)	99,00	99,00
	Verhoedsbord - Hier raagt men niet!	14,95	13,46
	Verzameling Mens & Vogel	9,95	8,96

Varia

Aantal	Omschrijving	Prijs	Leden
	Roofvogelsluuteren zwart/wit (2 grote/vel)	3,99	3,59
	Vogelsluuteren zwart (5 silhouetten)	3,99	3,59
	Transparante UV-silhouetten (5 silhouetten)	19,99	17,99
	Transparante UV-markeringstift-set	14,90	13,41
	Aromatisch kippendeurflie	145,00	145,00
	Beschermingsbarriere voor antibieën	415,00	373,50
	Spiegelbol om roofvogels weg te houden	62,90	56,61
	Blaairote Vogelbescherming Vlaanderen	1,95	1,76
	Canvas doek - Eekhoorn	12,95	11,66
	Canvas doek - Roodborst	12,95	11,66
	Canvas doek - Voederhuis	12,95	11,66
	Deurklapper Grote Bonte Specht	19,95	17,96
	Poster De IJsvogel	11,00	9,90
	Pofjesloop	3,99	3,59
	Rugzak Lowepro (uitneembare foras + lenskit)	99,00	99,00
	Verhoedsbord - Hier raagt men niet!	14,95	13,46
	Verzameling Mens & Vogel	9,95	8,96

* = nieuw product | HB = houtbeton | TC = terracotta

Voornaam:

Naam:

Adres:

Postcode:

Gemeente:

E-mail:

Telefoon:

Datum:

Handtekening:

Gevulde halve kokosnoot (200 gr)

Artikelnummer: 00316

Prijs: € 2,99

Ledenprijs: € 2,69

Mandje voor reuze vetbol

Artikelnummer: 00673

Prijs: € 2,99

Ledenprijs: € 2,69

Reuze vetbol insecten (450 gr)

Artikelnummer: 00423

Prijs: € 3,99

Ledenprijs: € 3,59

Pindakaashouder

Artikelnummer: 00713

Prijs: € 5,95

Ledenprijs: € 5,36

Pindakaas voor vogels (330 gr)

Artikelnummer: 00714 (original), 00715 (zaden),
00716 (insecten), 00717 (meelwormen)

Prijs: € 2,49 Ledenprijs: € 2,24

Voedersilo Luxe Medium
Artikelnummer: 00426
Prijs: € 27,95
Ledenprijs: € 25,16

Zonnebloemkernen (2,5 kg)
Artikelnummer: 00741
Prijs: € 11,99
Ledenprijs: € 10,79

Voederhuis zaden
Artikelnummer: 00712
Prijs: € 12,95
Ledenprijs: € 11,66

Zonnebloempitten (2,5 kg)
Artikelnummer: 00742
Prijs: € 7,99
Ledenprijs: € 7,19

Hoe onze producten bestellen?

Online: www.vogelbescherming.be/winkel

Telefonisch: +32 (0) 3 296 26 80

Via mail: info@vogelbescherming.be

Via de post: de bestelbon in een gefrankeerde omslag verzenden naar: Vogelbescherming Vlaanderen, Walburgstraat 37, 9100 Sint-Niklaas. U ontvangt uw producten samen met een factuur die u voldoet 30 dagen na factuurdatum.

Steun: met uw aankoop steunt u onze acties en campagnes ten voordele van alle in het wild levende vogels en zoogdieren! Bekijk ons volledige aanbod in de online groene winkel.

Toekomst voor de vogels

Neem Vogelbescherming Vlaanderen op in uw testament

Mensen staan doorgaans niet graag stil bij een overlijden. Maar wat gebeurt er met uw bezittingen als u er niet meer bent? Heeft u daar al eens over nagedacht?

Nalatenschappen dragen bij aan structurele inkomsten voor goede doelen. Nu organisaties als Vogelbescherming Vlaanderen steeds vaker taken overnemen van de overheid, zijn zij voor hun financiering meer dan ooit afhankelijk van inkomsten uit nalatenschappen en giften.

Zoals u weet, zet Vogelbescherming Vlaanderen zich dagelijks in voor alle in het wild levende vogels en inheemse zoogdieren. Met een legaat kunt u ervoor zorgen dat onze vereniging dit werk in de toekomst kan blijven doen, voor uzelf, uw kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen.

Wilt u meer informatie over hoe u een testament opmaakt? Neem dan contact op met een notaris of met het secretariaat van Vogelbescherming Vlaanderen. Wij helpen u graag verder en bezorgen u een handig dossiertje.

Vogelbescherming Vlaanderen vzw

Ondernemingsnummer 478 895 037

Walburgstraat 37, B-9100 Sint-Niklaas

Telefoon: +32 (0) 3 296 26 80

E-mail: info@vogelbescherming.be

Website: www.vogelbescherming.be

Je verdient een pluim als je de vogels beschermt ...

Roofvogelzwendel

Bende roofvogelzwendelaars opgepakt en veroordeeld

Jan Rodts

Algemeen directeur

De correctionele rechtbank van Gent sprak op 27 juni 2014 strenge, maar gepaste straffen uit voor vier mannen die zich jarenlang schuldig maakten aan het op grote schaal roven van eieren en nestjongen van beschermde en bedreigde in het wild levende (roof)vogels. Deze strafzaak was het resultaat van een uitgebreid en langdurig gerechtelijk onderzoek. De vaststellingen gebeurden door de federale politie van Gent en Brussel in samenwerking met onder meer het 'Agentschap voor Natuur en Bos', de Belgische CITES-autoriteiten en het 'Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen'. Het onderzoek vond voor een deel ook plaats in het buitenland, onder meer in Nederland, Spanje en Groot-Brittannië. Het vonnis telt niet minder dan 307 pagina's. Daarom beperken wij ons in deze bondige bijdrage tot de essentie.

Internationaal bedreigd

Naast het roven van eieren en kuikens van onder meer roofvogels, werden de beklagden ook veroordeeld voor vals-

heid in geschrifte, witwaspraktijken en het gebruik van valse stukken, meer bepaald vervalste kweekverklaringen en CITES*-certificaten met betrekking tot sterk bedreigde (roof-)vogels. Het viertal handelde

foto: Otto Plantema / BuitenBeeld

Amerikaanse zeearend

Grijze wouw

onder meer in aasgieren, Afrikaanse en Amerikaanse zeearenden, boomvalken, dwergarenden, grijze wouwen, havikarenden, grote trappen, keizerarenden, kleine torenvalken, laplanduilen, lepelaars, roodpootvalken, rode wouwen, slechtvalken, smellekens, sneeuwuilen, stearenden, velduilen en zwarte wouwen.

Al deze vogelsoorten genieten op internationaal en Europees niveau de hoogste beschermingsstatus. Handelsactiviteiten met betrekking tot deze soorten zijn principieel verboden, behoudens voor specimens waarvan kan worden aangetoond dat ze in gevangenschap geboren en opgekweekt zijn. Voor dergelijke vogels wordt dan een CITES-certificaat afgeleverd waardoor ze legaal kunnen worden verhandeld. Volgens de Vlaamse regelgeving moeten deze vo-

gels ook geringd zijn met een gesloten pootring, conform het 'Soortenbesluit' van 15 mei 2009 en het ministerieel besluit van 9 mei 2011 tot vaststelling van de voorwaarden voor de kenmerken en de kwaliteit van pootringen voor vogels.

Zoo van Antwerpen

De rechtbank oordeelde dat de beklaagden hebben meegewerkt aan het vervalsen van kweekverklaringen en dus ook van de op basis daarvan afgeleverde CITES-certificaten. In werkelijkheid werden de vogels niet in gevangenschap gekweekt maar werden eieren en nestjongen in de natuur geroofd, onder meer in Zuid-Frankrijk en Spanje. De eieren werden in speciale broedmachines verder uitgebreed en de jongen met de hand opgekweekt. Binnen de eerste tien

Roodpootvalk

foto: Yves Adams / Vilda

levensdagen werden de kuikens voorzien van legale, gesloten potringen. Door het opmaken van valse documenten werden de vogels legaal verhandelbaar.

Uit het gerechtelijk onderzoek blijkt dat heel wat roofvogels die door deze bende als ei of kuiken in de natuur geroofd en hier in Vlaanderen verder opgekweekt en gelegaliseerd werden, in dierenparken waren terechtgekomen. Daarom gaf de onderzoeksrechter opdracht aan de federale gerechtelijke politie van Gent om over te gaan tot controle van de vogels in het Zwin en het verhoor van de conservator. Later werd ook de verantwoordelijke van de vogels van de Zoo van Antwerpen verhoord. Roofvogels werden verder ook te koop aangeboden op het Internet, bv. via de bekende zoekertjessite 'Kapaza'.

Criminele organisatie

De vier beklagden werden bovendien veroordeeld voor het deel uitmaken van een criminele organisatie met vertakkingen in onder meer Spanje, Groot-Brittannië, Oostenrijk, Duitsland, Frankrijk en Nederland. Deze criminele organisatie had tot doel het onttrekken van beschermde vogelsoorten aan de natuur en het verkrijgen van valse CITES-certificaten voor deze vogels, zodat zij konden worden verhandeld. Binnen de criminele organisatie bestond een duidelijke hiërarchie en taakverdeling met Hans V.T. aan het hoofd.

Enkele leden waren gespecialiseerd in het zoeken naar en leegroven van roofvogelhorsten. Anderen stonden in voor het uitbroeden van de eieren en het op-

kweken van de vogels. De aanvraag van CITES-certificaten werd gespreid over de vier bendeleden om de aantallen aanneemelijk te doen lijken. Eén van de beklaagden was zelfs lid van de federale politie. De volières van de hoofdbeklaagde werden voorgesteld als 'Merlin Zoo', dit alles met het oog op het verkrijgen van geloofwaardigheid en toegang tot afnemers in binnen- en buitenland, waaronder de Belgische dierenparken het Zwin, de Zoo van Antwerpen en Planckendael.

Fraude met CITES-papieren

De beklaagden werden eveneens veroordeeld voor fraude met CITES-uitvoervergunningen, het niet bijhouden

van een CITES-register, voor het bezit en verhandelen van Bijlage A-soorten zonder geldig CITES-certificaat en voor het bezit en gebruik van verboden vangtuigen waaronder mistnetten. De rechtbank benadrukte dat de beklaagden, door eieren en kuikens van reeds zeer kwetsbare populaties aan de natuur te onttrekken, een rechtstreekse en onomkeerbare aanslag op de biodiversiteit pleegden. De beklaagden hebben uit geldgewin, maar onder het mom van natuurbehoud en liefhebberij, de nationale en internationale inspanningen tot behoud van deze soorten ernstig ondermijnd.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar, waarvan één jaar met uitstel, en tot een geld-

Keizerarend

foto: David Verdonck / BuitenBeeld

foto: Yves Adams / Vilda

Rode wouw

boete van 90.000 euro. Er werd ook een bedrag van 515.800 euro aan illegale vermogensvoordelen verbeurd verklaard. De echtgenote van de hoofdbeklaagde, die in deze zaak enkel terechtstond voor deel-

name aan de witwasfeiten, werd veroordeeld tot een geldboete van 2.750 euro. Voor het witwassen werd ten aanzien van de hoofdverdachte en zijn echtgenote ook nog eens de verbeurdverklaring van een onroerend goed en een bedrag van 207.655,35 euro uitgesproken. De hoofdbeklaagde tekende hoger beroep aan.

De rechterhand van de hoofdbeklaagde, op het ogenblik van de feiten lid van de federale politie te Gent, werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden met uitstel en tot een geldboete van 30.000 euro. De derde beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar met uitstel en tot een geldboete van 12.000 euro. De vierde beklaagde, die enkel werd vervolgd wegens valsheid in geschrifte en het gebruik van valse stukken, werd veroordeeld tot een

foto: Jan Rodts

Gerechtsgebouw Gent

Aasgier

gevangenisstraf van twee jaar, waarvan één jaar met uitstel, en tot een geldboete van 12.000 euro. De geconfisqueerde vogels werden op grond van de CITES-wet verbeurd verklaard en toevertrouwd aan de Belgische CITES-autoriteit.

Dertig jaar eerder ...

Vogelbescherming Vlaanderen had zich in deze zaak burgerlijke partij gesteld omdat ze er al van in het begin bij betrokken was. In juni 1984 meldde een medewerker van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen ons dat hij op 9 juni tussen Eeklo en Adegem drie

jonge steenuilen had uitgerust met een wetenschappelijke ring in een nestkast in een appelaar. Toen hij de week erna al fietsend langs diezelfde boomgaard passeerde, zag hij een auto geparkeerd staan en een man op een ladder die bezig was de steenuiltjes uit de kast te halen. Het bleek om Hans V.T. te gaan, de spilfiguur in deze zaak.

De ringer sprak de man op de ladder daarover aan. Die antwoordde dat hij de kuikens aan het ringen was. Toen de ringer hem zei dat hij de steenuiltjes de week ervoor al had geringd, plaatste Hans V.T. ze meteen terug in de nestkast waarop hij zei dat hij gewoon had

gekeken of de vogels wel correct waren geringd. Meteen daarna klauterde hij van de ladder, stapte in zijn auto en reed er vandoor. Omdat hij toch wel een beetje ongerust was, begaf de ringer zich enkele uren later opnieuw naar de hoogstamboomgaard om de nestkast te controleren. Zijn vermoeden werd bevestigd: de steenuiltjes waren verdwenen.

Burgerlijke partij

De vordering van Vogelbescherming Vlaanderen in deze ophefmakende zaak werd door de correctionele rechtbank van Gent ontvankelijk verklaard, maar de gevorderde morele schadevergoeding van

15.000 euro werd gereduceerd tot één symbolische euro. De beklaagden werden wel veroordeeld om aan de burgerlijke partij het bedrag van 251 euro te betalen, te vermeerderen met de vergoedende intrest vanaf 1 juni 2009 en de kosten begroot op 220 euro rechtsplegingsvergoeding.

Onze vereniging is tevreden met deze uitspraak en hoopt enerzijds dat ze andere potentiële plunders afschrikt en anderzijds dat ze particulieren en dierenparken de ogen opent voor het feit dat je nooit met zekerheid weet of je door de aankoop van een roofvogel of uil al dan niet meewerkt aan het in stand houden van dergelijke illegale praktijken. Het is immers een kwestie van vraag en aanbod ...

foto: Wim de Groot / BuitenBeeld

Afrikaanse zeearend

Dwergarend

* CITES: de Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora oftewel de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde soorten wilde dieren en planten, is een internationale overeenkomst over de handel in dieren en planten. De overeenkomst, die uit 1974 stamt, is ondertussen door bijna 180 landen ondertekend. De belangrijkste elementen van het verdrag zijn dat er geen soorten meer uit het wild worden gehaald om te worden uitgevoerd als de soort met uitsterven wordt bedreigd. Deze soorten zijn opgenomen in Bijlage I van CITES. Veel soorten mogen alleen nog maar worden uitgevoerd als hier een CITES-vergunning voor is verleend. Door wetenschappers wordt steeds bekeken of er nog vergunningen verleend kunnen worden. Deze soorten zijn opgenomen in Bijlage II van CITES. CITES kent ook een Bijlage III. Daarin zijn soorten opgenomen, waarvan het land, waar zo'n soort voorkomt, het belangrijk vindt dat de uitvoer in de gaten wordt gehouden en hierbij de hulp van andere landen vraagt. CITES heeft enkel betrekking op de handel in bedreigde soorten en niet op bescherming ter plaatse. Dit betekent dat CITES geen rechtsgevolgen heeft voor heel veel bedreigde soorten. CITES kan bijvoorbeeld niet de gebieden beschermen waarin deze soorten leven.

Solidariteitsprijs 2014

Vogelbescherming Vlaanderen wint publieksprijs

Op 6 september 2014 maakte het gerenommeerde dagblad 'De Standaard' bekend dat Vogelbescherming Vlaanderen overtuigend de publieksprijs van de gegeerde 'De Standaard Solidariteitsprijs 2014' had gewonnen. Onze vereniging had immers een voorstel van paginagrote advertentie ingestuurd met als doel die prestigieuze solidariteitsprijs te winnen. Die prijs in de wacht slepen, is voor een organisatie als de onze van erg groot belang, wetende dat die bestaat uit nog eens drie keer paginagroot in deze krant adverteren voor een totale waarde van 81.000 euro! Niet Vogelbescherming Vlaanderen maar de organisatie 'Re-born to be alive', die instaat voor de promotie van orgaandonatie en -transplantatie, ging uiteindelijk met de juryprijs aan de haal.

Op pagina 37 van de krant lazen we die zaterdagochtend het volgende: *"Omdat lezers vast met andere ogen naar advertenties kijken dan journalisten of reclamemakers dat doen, hebben we sinds 2010 de prijs uitgebreid met een publieksprijs. De winnaar daarvan mag net als de winnaar van de juryprijs nog driemaal paginagroot adverteren in 'De Standaard'. Duizenden lezers brachten hun stem uit en de overtuigende winnaar is Vogelbescherming Vlaanderen geworden, met een advertentie die ontworpen werd door Choco, vóór Mercy Ships en Bond Zonder Naam."* Dat was een verrassende start van het weekend!

Als vereniging die zich dag in dag uit inzet voor het natuurbehoud en de bescherming van de fauna is Vogelbescherming Vlaanderen bijzonder blij met de publieksprijs. Het betekent een grote steun en waardering voor haar werk. Om de publieksprijs te winnen, moet je echt wel duizenden mensen achter jouw advertentie én haar boodschap verdiend hebben. En die boodschap was zeer duidelijk, mede dankzij natuurillustrator Joris De Raedt die ons idee en onze wensen op papier tekende: *'Koop geen uil of roofvogel als huisdier'*. Iedereen die op onze advertentie heeft gestemd: bedankt!

dS De
Standaard

Een kerkuil is geen huisdier

Hoe mooi of zacht ze ook zijn: roofvogels blijven wilde dieren. Ze hebben dan ook geen leven in gevangenschap. En net omdat ze zo onmisbaar zijn in ons ecosysteem, genieten ze in heel Europa van een beschermd statuut.

Wees dus geen beest: laat roofvogels hun vrije leven leiden.

Meer weten? Kijk op vogelbescherming.be

Sociale koolmezen

Ook vogels gebruiken sociale netwerken

Lysanne Snijders

Promovendus Gedragsecologie

Een gele borst, witte wangen, een zwarte stropdas en een karakteristiek deuntje: allemaal kenmerken van de koolmees. Sinds begin 2012 doe ik promotieonderzoek naar koolmezen vanuit de Gedragsecologiegroep van de Wageningen Universiteit en de afdeling Dierecologie van het Nederlands Instituut voor Ecologie. Vier jaar lang onderzoek ik of de persoonlijkheid van een koolmees zijn of haar sociale gedrag kan voorspellen. Soms kijken mensen er nog raar van op: persoonlijkheid in koolmezen? Maar naast het feit dat de koolmees een van de meest gebruikte onderzoeksmodellen is voor broedgedrag, is ze ook een uitstekend model voor persoonlijkheidsonderzoek. Eén van de beste durf ik zelfs te zeggen. Want waarom zijn er eigenlijk verschillende persoonlijkheden? En wat zijn de gevolgen daarvan? De koolmezen helpen ons met het beantwoorden van die vragen.

foto: Jan Rodts

Jonge koolmees

Koolmeesonderzoek

Al sinds 1955 verricht de 'afdeling Dierecologie' van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) onderzoek naar koolmezen. Natuurlijk zijn koolmezen (*Parus major*) op zich zeer interessante dieren, maar dat is niet de voornaamste reden waarom er zoveel onderzoek gedaan wordt naar deze kleine zangvogel. De reden is namelijk dat koolmezen zeer gemakkelijk in nestkasten broeden en dit schijnbaar kleine detail is toch wel erg belangrijk. Hierdoor kunnen we verschillen in gedrag, denk bijvoorbeeld aan de eilegdatum, verbinden aan het uiteindelijke broedsucces en de overleving. Met andere woorden: welke gedragingen leiden uiteindelijk tot de meeste genen in de volgende generatie?

Koolmees

Dit koolmeesonderzoek is eigenlijk nog wel een hele onderneming. Er zijn verschillende nestkastpopulaties in Nederland (van de Hoge Veluwe tot aan Vlieland) en deze moeten jaar in, jaar uit gemonitord worden. In het najaar doen we dan zogeheten 'roostchecks': avondcontroles om te documenteren welke vogel er in welke nestkast slaapt. En in het voorjaar wordt het pas echt hectisch. Van elke nestkast houden we dan bij welke vogelsoort erin broedt, wanneer het eerste ei wordt gelegd, hoeveel eieren er in totaal zijn, wanneer en hoeveel jongen uitkomen en hoeveel jongen er uiteindelijk uitvliegen.

Daarnaast vangen we het ouderkoppel van elke kast om aan de hand van de rin-

gen te achterhalen wie ze zijn. We meten van zowel de ouders als de jongen de tarsus (deel van de poot) en het lichaamsgewicht als een gezamenlijke maat voor hun lichaamsconditie. Bovendien – zeker niet onbelangrijk – krijgt iedere 'nieuwe' koolmees een unieke aluminium ring om de poot waardoor we individuele koolmezen tijdens verschillende broedseizoenen kunnen volgen. Vanaf half maart tot eind mei is bijna de volledige afdeling Dierecologie dus enkel nog in het bos te vinden. Soms maak je ook iets bijzonders mee, bijvoorbeeld een koolmees met een kleurmutatie of een koolmeesei dat door pimpelmezen werd uitgebroed.

Persoonlijkheid

Al sinds de jaren '90 kijken we ook naar de persoonlijkheidsverschillen tussen individuele koolmezen. Bij vele diersoorten blijken individuen consistent te verschillen in gedrag, zo ook koolmezen. Er blijkt een heel spectrum aan koolmeeskarakters te bestaan, variërend van heel schuw tot heel brutaal. In verschillende situaties zijn het meestal dezelfde individuen die het schuwst of het brutaalst reageren. We meten deze persoonlijkheidsverschillen door naar een aantal persoonlijkheidseigenschappen te kijken. De truc is dat je een dier moet uitdagen, want pas bij een uitdaging krijg je zijn of haar echte persoonlijkheid te zien.

Als er niks aan de hand is, gedraagt iedereen zich min of meer hetzelfde, maar wat doe je als je in een onzekere situatie

terechtkomt? Hoeveel risico's durf je dan te nemen? Bij koolmezen meten we het exploratiegedrag in een nieuwe omgeving, toenadering van een onbekend voorwerp en de wachttijd om terug te komen na een schrikmoment. In dit soort situaties moeten keuzes gemaakt worden: ga ik deze nieuwe ruimte meteen ontdekken of wacht ik liever af, ga ik meteen op dat nieuwe voorwerp af of is het toch nog te eng? En ga ik snel weer eten nadat ik ben geschrokken of blijf ik wachten tot ik zeker weet dat het gevaar geweken is?

Deze verschillende gedragingen (exploratie, brutaliteit, risico's nemen) zijn in koolmezen sterk met elkaar verbonden. Dieren die snel een nieuwe ruimte rondgaan, zijn meestal ook de dieren die het eerst op een vreemd voorwerp afgaan en degene die het eerste terugkomen nadat ze zijn geschrokken. Kort gezegd, ze zijn brutaal. Brutale vogels hebben het voordeel dat ze minder tijd verspillen aan het vermijden van gevaar. Maar als er een keer werkelijk gevaar is, zijn de brutale vogels natuurlijk wel als eerste de klos.

Bij vogels in gevangenschap kun je relatief gemakkelijk al deze verschillende gedragingen testen. Maar met vogels in het wild is dat een stuk lastiger. Sinds we weten dat de gedragingen met elkaar samenhangen, testen we daarom bij wilde vogels enkel het exploratiegedrag. De populatie waarin ik werk, is zeer bijzonder omdat daarin al ruim vijftien jaar het grootste deel van de koolmezenpopulatie getest wordt op persoonlijkheid (exploratiegedrag). We doen dit door elke nieuw gevangen koolmees voor één dag mee te nemen naar het onderzoeksinstituut. Daar

foto: Marcel van Kammen

'Brutale' koolmees

ondergaat de vogel een test van maximaal tien minuten en laten we hem binnen 24 uur weer vrij in het onderzoeksbos.

Sociaal gedrag

Nu weten we al aardig wat over persoonlijkheden in koolmezen. Schuwe dieren doen het in het ene jaar bijvoorbeeld beter, terwijl brutale dieren juist in andere jaren profiteren. Dit verschil is afhankelijk van hoe lonend of juist straffend het is om risico's te nemen en dat wisselt ieder jaar aan de hand van de hoeveelheid beschikbaar voedsel (mastjaar) en het aantal aanwezige roofdieren (predatiedruk). Over het sociale gedrag van brutale en schuwe vogels is echter nog niet zoveel bekend, terwijl ook dit juist heel belangrijk kan zijn.

Goede sociale connecties leveren extra informatie op over hoe de concurrentie is en waar goede voedselbronnen te vinden zijn. Sociale contacten kunnen elkaar bijvoorbeeld ook helpen als er gezamenlijk een indringer of een roofdier moet worden weggejaagd. Maar sociaal zijn is niet alleen voordelig. Het levert ook extra stress op of soms zelfs een gevecht. Brutale dieren zijn vaak agressiever wanneer je hun territorium betreedt. En als je dit weet, kan je als schuwe koolmees maar beter onbekende en brutale koolmezen mijden.

Om sociaal gedrag te kunnen bestuderen, is het nuttig om meerdere individuen tegelijkertijd te kunnen volgen. Dit was voorheen bijzonder lastig omdat de zenders vroeger veel te zwaar waren voor een vogeltje van gemiddeld 18 gram. De tech-

niek ontwikkelt zich echter razendsnel en hierdoor kunnen we nu wel, met een nieuw automatisch meetsysteem (Encounter-net), meerdere koolmezen tegelijkertijd en continu volgen. De vogels krijgen een klein zenderrugzakje aangemeten en met tientallen ontvangers (ter grootte van een brooddoos), verspreid in het bos, houden we bij wanneer welke vogel waar is.

Betere netwerkers

In mijn promotieonderzoek kijk ik ook specifiek naar sociale netwerken, omdat niet alleen directe contacten belangrijk zijn maar ook met wie jouw contacten op hun

beurt weer contact hebben. Hoe centraler je in een sociaal netwerk zit, hoe groter de kans dat belangrijke nieuwe informatie (zoals de aanwezigheid van een nieuwe voedselplek) jou bereikt. In het eerste onderzoeksjaar hebben we bijvoorbeeld ontdekt dat de brutale koolmeesmannen het meeste sociale contact hebben. Ze waren namelijk vaker in de buurt van andere koolmeesmannen te vinden dan hun schuwe soortgenoten en zodoende hadden ze de meest centrale posities in het sociale netwerk.

Maar zoals met elk onderzoek roept ieder antwoord nog meer vragen op. Zoeken de brutale koolmezen effectief de andere

Om de koolmezen te kunnen volgen, krijgen de vogels een piepklein zenderrugzakje aangemeten. Op deze foto is duidelijk de antenne te zien die voor de vogel in kwestie niet hinderlijk is. In combinatie met tientallen ontvangers verspreid in het bos, kunnen de onderzoekers bijhouden wanneer welke vogel zich waar bevindt.

foto: Koos Dansen

Koolmees met zendertje en kleurringen

foto: Joris Diehl

Zenderontvanger

koolmezen op? Wat zijn de gevolgen op lange termijn van dit sociale gedrag? En hoe zit het met de zang? Koolmezen maken niet alleen contact door in de buurt van andere soortgenoten te komen, maar

ook, en eigenlijk nog veel meer, door te zingen. En dit is natuurlijk ook een veiligere optie, vooral voor schuwe dieren. Zouden schuwe koolmezen meer zingen om confrontaties te vermijden? Deze vragen hoop ik tijdens mijn verdere promotieonderzoek nog te kunnen beantwoorden.

Voor onderzoek aan netwerken heb je zelf ook een heel netwerk nodig. Gelukkig werk ik in een heel leuk en sterk team waarin eenieder een unieke netwerkpositie bezit. Marc Naguib (professor van de gedragsecologiegroep) is een expert in vogelzang, Kees van Oers (senior onderzoeker bij het NIOO-KNAW) is een expert in persoonlijkheidsonderzoek en Piet de Goede (technicus bij het NIOO-KNAW) is een expert in koolmezen. Met voorrecht en veel plezier hoop ik van hen en van de koolmezen nog veel te kunnen leren.

foto: Marcel van Kammen

Koolmees

'Brutale' koolmees en opgewonden grote bonte specht

Literatuur

- Amy M., Sprau P., de Goede P., & Naguib M. (2010). *Effects of personality on territory defense in communication networks: a playback experiment with radio-tagged great tits*. Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences, 277 (1700), 3685-3692.
- Groothuis T. G., & Carere C. (2005). *Avian personalities: characterization and epigenesis*. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 29(1), 137-150.
- Snijders L., van Rooij E. P., Burt J. M., Hinde C. A., van Oers K., & Naguib M. (2014). *Social networking in territorial great tits: slow explorers have the least central social network positions*. Animal Behaviour, 98, 95-102.
- Van Oers K., Drent P. J., De Goede P., & Van Noordwijk A. J. (2004). *Realized heritability and repeatability of risk-taking behaviour in relation to avian personalities*. Proceedings of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences, 271(1534), 65-73.

Westkustpolders

Massa's vogels te (winter)gast in de kustpolders

Peter Bossu

Coördinator S.O.S. Kustpolders

De IJzervallei en de vele poldergraslanden in de Westkustpolders vormen een bijzonder rijk lappendekken van valleien en poldergraslanden. De natuurwaarden zijn er fenomenaal en de oppervlaktes – zeker naar Vlaamse normen – immens. Nergens in ons land kan je zo'n aaneengesloten oerwouden in dwergvorm vinden als hier in de 'Provence' van Vlaanderen. In deze periode van het jaar overwinteren er tienduizenden ganzen, eenden en steltlopers.

Ruimte, rust en voedsel

De weidse grasvlaktes en de rust van de Westkustpolders zijn voor duizenden smienten, kolganzen, kleine rietganzen, toendrarietganzen en brandganzen het

uitgelezen overwinteringsgebied. Andere opvallende soorten zijn kleine zwanen, wulpen, wintertalingen en de jaar in, jaar uit aanwezige blauwe reigers. Sinds een tijdje vertoeven er ook de prachtige grote zilvereigers. Deze laatste soort is echt wel een bijzonderheid geworden.

Kievit

foto: Marcel van Kermmen

Kolganzen

Werd de grote zilverreiger pakweg vijftien jaar geleden nog als een bijzondere waarneming in het gebied vermeld, dan overwinteren er vandaag in de Westkustpolders vele tientallen. De zilverreigers gaan overdag in de poldergraslanden op voedseljacht en komen tegen de avond veilig slapen in de natuurreservaten 'De Blankaart' en de 'Viconia Kleiputten' (Diksmuide). Op een avond in oktober 2014 kwamen alleen al op 'De Blankaart' 138 grote zilverreigers hun slaapplek opzoeken. Waarom dergelijke soorten nu plots in deze gebieden pleisteren, is nog niet duidelijk, maar ze maken de Westkustpolders alleen maar boeiender.

Wie 'winter' in de kustpolders zegt, denkt doorgaans aan ganzen. Terecht, want in de Vlaamse en Nederlandse poldergebieden overwinteren tienduizenden ganzen uit Noord-Europa. Ook voor hen

is rust en een geschikt voedselgebied (gras eten) cruciaal. In de Westhoekpolders vinden ze wat ze zoeken en samen met duizenden smienten, in groepen trekken steltlopers als kemphanen en weidevogels als kieviten kleuren ze de winter van deze streek.

Waar kan je al dat moois zien

De Westkustpolders en aansluitende IJzervallei lopen van de Franse grens tot aan de Noordzee en zijn dus uitgestrekt en divers. Overal in de regio is wel iets moois en aantrekkelijks te vinden. Is het niet de IJzervallei op zich dan wel het 'Weidengebied van Lampernisse', de 'Viconia Kleiputten' in Stuivekenskerke

Smient ♂

of de 'IJzermunding' in Nieuwpoort. Van al die rijkdom is het natuurreservaat 'De Blankaart' in Woumen wellicht het meeste gekend. Twintig jaar geleden was het in dit vrij ontoegankelijke gebied niet gemakkelijk om vogels te observeren maar sinds enkele jaren is daar verandering in gekomen door de aanleg van nieuwe wandelpaden en vooral ook door de bouw van enkele observatietorens.

S.O.S. Kustpolders wil iedereen aanraden om in de winterperiode de Blankaartvijver te bezoeken bij valavond. Dan komt een massa vogels in het natuurreservaat overnachten. De duizenden eenden en ganzen die op de vijver neerstrijken en de grote groepen aalscholvers en kauwen die op het eilandje middenin de vijver

komen slapen, zorgen er voor een onvergetelijk spektakel. Sta op zo'n moment op de brug van het Blankaartpark en bewonder al dat moois samen met tientallen overvliegende grote zilverreigers.

Wanneer er in de winter of het vroege voorjaar overstromingen zijn in de IJzerbroeken, dan is dit dé plek bij uitstek om duizenden eenden en steltlopers waar te nemen. Hun aantal kan oplopen tot boven de 50.000! Vanaf het jaagpad langs de IJzer tussen Diksmuide en het gehucht Fintele heb je meestal een excellent zicht op de massa's vogels. Uiteraard moet je er wel over waken de vogels niet te verstoren: dus best op de wegen blijven en de vogels op afstand observeren met een verrekijker of tele-

scoop. Ook de 'Handzamevallei' is bij overstromingen trouwens een uitstekend gebied om watervogels te bekijken.

Het gebied de '*Kleiputten*' te Stuivekenskerke is ook een aanrader. De oppervlakte is relatief klein maar je kunt er heel wat verschillende soorten vogels waarnemen en vaak in uitermate goede omstandigheden. Er zijn twee publieke observatiehuten: een dicht bij de IJzer en een andere in het gebied zelf. En voor wie graag eens richting kust trekt, kunnen we zeker ook de '*IJzermonding*' te Nieuwpoort aanraden. Het grootste natuurontwikkelingsproject ooit in Vlaanderen opgestart, het '*Plan Zeehond*', is hier voor een groot stuk gerealiseerd. Door de afgraving van oude opgespoten terreinen en de afbraak van de verlaten marinebasis werd een grote

oppervlakte aan nieuwe schorren en slikken gecreëerd. Het aantal pleisterende vogels is er duidelijk toegenomen. Met enig geluk zie je er ook zeehonden.

Waar start ik

In het natuureservaat '*De Blankaart*' is er een bezoekerscentrum en dat is zeker een mooie start voor vele tochten. Tal van wandel- en fietspaden lopen door de Westhoekpolders. Ga naar een toeristisch infokantoor van deze regio of start op punten als '*De Blankaart*', de '*Viconia Kleiputten*' of het natuureservaat '*De IJzermonding*' en alles komt vanzelf. Wie de Westkustpolders en zijn winterbewoners wil bewonderen, komt zeker aan zijn trekken.

foto: Marcel van Kammen

Grote zilverreiger

Polderstudiedag

Studiedag over de kustpolders een groot succes

Jan Rodts

Algemeen directeur

Op 15 november 2014 waren ruim tweehonderd mensen aanwezig op de studiedag 'Poldergraslanden in de kijker' die plaatsvond in het 'Cultuurcentrum De Grote Post' te Oostende. De tot aan de nok gevulde zaal en de aanwezigheid van verschillende beleidsmakers en mensen uit het groene middenveld waren een grote opsteker voor de gezamenlijke campagne van Vogelbescherming Vlaanderen en haar werkgroep 'S.O.S. Kustpolders', de West-Vlaamse Milieufederatie (WMF) en Natuurpunt.

De bescherming van de poldergraslanden staat ondubbelzinnig in het Vlaamse Regeerakkoord 2014-2019, het openbaar onderzoek over de kaart van de historisch permanente graslanden (HPG's) is

lopende en op 12 november kreeg onze vereniging tijdens een onderhoud op het kabinet van de Vlaamse minister van Omgeving, Natuur en Landbouw te horen dat minister Schauvliege er een punt van wil

foto: Jan Rodts

prof. Patrick Meire

Wilfried Vandaele (N-VA)

Peter Bossu

prof. Eckhart Kuijken

Gezellige receptie achteraf

Jan Rodts en Johan Vande Lanotte

maken. Wat de wetenschappers en andere polderdeskundigen op de studiedag aan noodkreet over de poldergraslanden en met koppelingen naar klimaatveranderingen, ecosysteemdiensten en globale biodiversiteit lieten horen, zette de eisen van het 'Polderfront' kracht bij.

Het is meer dan tijd om de historisch permanente poldergraslanden de bescherming te geven waar ze recht op hebben. De recente regeringsinitiatieven stemmen ons hoopvol, maar we blijven waakzaam.

Onze poldergraslanden zijn pas veilig als de laatste stap in het gehele proces gezet is en een duurzame, wettelijke bescherming van kracht is. In de slottoespraak van de Polderstudiedag werd nogmaals een duidelijk signaal gegeven aan de Vlaamse regering en aan het voltallige Vlaamse Parlement, namelijk dat de daad nu bij het woord moet worden gevoegd. De organisatoren en de aanwezigen betreurden echter de afwezigheid van minister Joke Schauvliege of een afgevaardigde van haar kabinet.

VOC Neteland

Opvangcentrum volledig in het nieuw

Jimmy Pijcke

VOC-coördinator

Een buizerd vliegt zich vast in prikkeldraad, een merel botst met een ferme klap tegen het vensterglas of een meerkoet wordt op een landweggetje door een auto aangereden. Wat doe je ermee en waar kun je ermee terecht? Iedereen komt wel eens in aanraking met een noodlijdend wild dier. Gelukkig zijn er de Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren (VOC). In een VOC krijgt het gekwetste of verzwakte dier een professionele verzorging, de juiste medicatie en wordt het, indien mogelijk, na revalidatie vrijgelaten in de natuur.

Al sinds de jaren '70 van de vorige eeuw zijn er in Vlaanderen speciale veldhospitelen voor wilde dieren actief. In het begin vaak opgestart in de achtertuin van enkele pioniers, maar in de loop der jaren uitgegroeid tot gespecialiseerde organisaties. Nu vinden we verspreid over heel

Vlaanderen negen erkende centra die overkoepeld en gecoördineerd worden door Vogelbescherming Vlaanderen. Eén ervan zag in 2001 het levenslicht in de gemeente Herenthout, provincie Antwerpen. Oprichtster Mieke De Wit stelde zich na een oproep in 'Mens & Vogel' kandidaat

foto: NHC

Jong konijn

foto: Jimmy Pijcke

om een VOC op te starten. Als gevolg van het stopzetten van enkele andere centra was er in de provincie Antwerpen immers geen opvang meer. Ze nam contact op met onze directeur Jan Rodts en volgde stage in het Natuurhulpcentrum van Oplabbeek. Reeds op 12 oktober 2001 opende VOC Herenthout zijn deuren.

Een nieuwe, ruime plek

Naarmate het jonge VOC meer naam bekendheid kreeg, nam ook de toestroom van hulpbehoevende dieren toe. Jaarlijks

worden er meer dan tweeduizend noodlijdende inheemse dieren opgevangen, van de meest algemene soorten tot zeldzaamheden als nachtzwaluw, pelikaan en hop. Het krappe VOC barstte na enkele jaren compleet uit zijn voegen. Tot voor kort werd vooral in de garage en de achtertuin van Mieke's privéwoning gewerkt. Er was dus nood aan extra ruimte en een efficiëntere infrastructuur om de dieren op een professionele manier op te vangen en de dierenverzorgers op een aangename manier te kunnen laten werken. Dus ging het bestuur met

de steun van koepelorganisatie Vogelbescherming Vlaanderen actief op zoek naar een nieuwe, ruimere locatie.

De intensieve zoektocht leverde in 2012 resultaat op: een voetbalterrein met kantine in Herenthout zelf. Deze uitstekend gelegen locatie groeit op termijn uit tot een volwaardig opvangcentrum. De naam 'VOC Herenthout' werd inmiddels omgedoopt tot 'VOC Neteland' omdat het centrum zijn werkingsgebied in de loop van de jaren had verruimd naar de hele provincie en ver daarbuiten. Tientallen vrijwilligers werkten het afgelopen jaar met man en macht om de oude kantine om

te bouwen tot een professioneel VOC-hoofdkwartier. In augustus 2014 was de verhuis naar het nieuwe gebouw een feit. VOC Neteland bewijst dat een VOC zoveel meer is dan de opvang en verzorging van noodlijdende wilde dieren alleen. We geven je graag een exclusieve rondleiding.

Multifunctioneel centrum

Vanaf de Langstraat 29 brengt een lange oprit je tot bij het multifunctionele centrum, wat vroeger de voetbalkantine was. In de toekomst komt hier een parking en kan men al meteen verschillende hoeve-

dieren bewonderen. Eenmaal binnen word je als bezoeker ontvangen in een ruime ontvangsthal met winkel. Deze plek kan tevens als educatief lokaal dienst doen. De toog verraadt in ieder geval de gezelligheid. Via een grote glazen wand kan je een blik werpen in de verzorgingsruimte. Personeel en vrijwilligers zijn hier steeds druk in de weer met de verzorging van de aanwezige dieren. De bezoeker krijgt op die manier de kans om achter de schermen te kijken zonder de revaliderende dieren en hun verzorgers te storen.

Voor de stressgevoelige dieren is achterin een aparte ruimte voorzien. Door ze af te

zonderen, hebben ze meer kans op herstel. Circa 60% van de revaliderende dieren kan met succes worden vrijgelaten in de natuur. Aansluitend op de verzorgingsruimte bevindt zich de gerieflijke keuken waar het voedsel wordt bereid. De voor malige kleedkamers van de voetbalkantine zijn tijdelijk omgebouwd tot volières.

Meer dan opvang alleen

Dat een VOC meer is dan een opvangtehuis voor hulpbehoevende dieren wordt pas echt duidelijk als je het terrein rondom het centrum verkent. In plaats van het nu

Pelikaan

nog kale grasterrein komt er binnenkort een natuurpark waar de natuurliefhebber zijn ogen de kost kan geven. Een waterpartij loopt als een groenblauwe ader door het terrein en is aangesloten op een ecologische waterzuiveringsinstallatie. Deze waterzuivering voorziet een groot deel van het centrum van water en is een van de duurzame en ecologische oplossingen die VOC Neteland in al zijn constructies zoekt. Zo draait de verwarming van het gebouw op een warmtepomp en zorgt een zonneboiler voor warm water.

Op termijn zullen de buitenvliegkooien geïntegreerd worden in het terrein waardoor de bezoeker een ultieme natuurwandeling door het VOC kan maken.

Wandelaars kunnen echter nu al hun hart ophalen in het aanpalende natuurgebied de Maasloop. De unieke ligging van het opvangcentrum maakt het mogelijk om deel te nemen aan geleide wandelingen, voordrachten of verschillende andere natuurgerelateerde activiteiten.

Fooi voor een vliegkooi

Dankzij de steun van vele leden en sympathisanten kon VOC Neteland de aankoop van het terrein financieren. Maar de verdere uitbouw van het opvangcentrum blijft een zware financiële uitdaging. Elke vorm van steun is meer dan welkom. Vogelbescherming Vlaanderen verleende

afgelopen zomer een renteloze lening van 10.000 euro zodat de verbouwingen geen vertraging zouden oplopen. De tijdelijke volières in de voormalige kleedkamers worden nog omgebouwd tot praktische revalidatiekooien.

Je kan natuurlijk actief als vrijwilliger komen meehelpen, maar VOC Neteland biedt je ook de mogelijkheid om symbolisch eigenaar te worden van een deel van deze kooien. Met de actie 'Foi voor een vliegkooi' kan iedereen een deel van de kooien sponsoren. Elke bijdrage is welkom op rekening: BE66 979-4363001-43 BIC: ARSP BE22 van VOC Neteland met de duidelijke vermelding 'Foi voor een vliegkooi'. Voor giften vanaf 40 euro op jaarbasis ontvang je een fiscaal attest en een persoonlijke oorkonde.

foto: Jan Rodts

Jonge ransuil

Nieuwsgierig naar de vorderingen? Je vindt het nieuwe VOC aan de Langstraat 29/001 te 2270 Herenthout. Volg dit dynamische opvangcentrum ook op zijn Facebookpagina of kijk op de website www.vocneteland.be voor updates over de bouwwerken en de activiteiten.

Nachtzwaluw

foto: Jan Rodts

Column Geert Hoste

De bevrijding van de roofvogels en de uilen

Elke keer opnieuw is het schrikken als je met de neus op de cijfers wordt gedrukt. De biodiversiteit neemt snel af in ons land. Een kwart van de planten- en diersoorten gaat achteruit of dreigt te verdwijnen. In totaal zijn in België 21,4% van de zoogdieren en 20,5% van de vogels bedreigd. Op Europees vlak is het niet veel beter: de mus, de leeuwerik en de spreeuw gaan dramatisch in aantal achteruit.

Gelukkig kunnen de koolmees, de pimpelmees, het roodborstje en de merel zich aardig handhaven. En door specifieke wetgeving hebben een paar zeldzame vogel- en zoogdiersoorten een nieuwe adem gevonden. Wetenschappers en vogelbeschermers beschikken steeds meer over betere data. Daardoor kunnen ze harder aan de alarmbel trekken en duidelijker adviezen geven aan de overheid.

Om ons werk goed te kunnen doen, hebben we jullie steun nodig. Jullie ogen en oren om onregelmatigheden vast te stellen en ze ons te melden. Deel ook jullie enthousiasme en liefde voor de in het wilde levende dieren in Vlaanderen en vertel erover aan de mensen rondom. Het geeft ons wind onder de vleugels.

Vogelbescherming Vlaanderen wil in 2015 verder werk maken van de roofvogels en uilen in gevangenschap. Roofvogels en uilen horen thuis in de natuur. Niet in een kooi. Ze duiken ook meer en meer op als attractie op braderijen, ijssculpturentoonstellingen of parkfeesten om mensen blij te maken met ... een dode mus of een diepgevroren piepkuiken. Laat ons gerust weten als je iets ziet dat niet door de beugel kan. Vogels beschermen doe je iedere dag. Wij gaan sowieso hard inzetten op dat vlak en stevig van ons laten horen. Met als belangrijkste doel de dieren die in het wild moeten leven, daar hun plek terug te geven.

Ik wens je een vreugdevol nieuw jaar, een goede gezondheid, veel luide lachen met elkaar en mooie stille glimlachen als je een vogel hoort zingen of een vos ziet snuffelen. En vergeet in je nieuwjaarsbrief het lidgeld niet, zo pikt onze vereniging ook een graantje mee.

Geert Hoste
Ambassadeur

Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren

Enkel Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren die aangesloten zijn bij Vogelbescherming Vlaanderen zijn bekwaam en uitgerust om een wild dier in nood met grote kans op redding op te nemen. De centra beschikken eveneens over de nodige officiële vergunningen om beschermde vogels en andere wilde dieren ter verzorging onder zich te houden. De centrumverantwoordelijke en de meewerkende dierenartsen belasten zich met de verzorging, de revalidatie en het opnieuw vrijlaten van noodlijdende wilde dieren en dit in de beste omstandigheden.

Coördinatie:

Vlaamse opvangcentra: Walburgstraat 37, 9100 Sint-Niklaas
Tel. 03 296 26 80

Waaalse opvangcentra: Veeweydestraat 43-45, 1070 Brussel
Tel. 02 521 28 50 fax 02 527 09 89

Provincie West-Vlaanderen

- 1 **VOC Oostende**
Provinciaal Domein Raversijde
Nieuwpoortsesteenweg 642
8400 Oostende
Tel. 059 80 67 66

Provincie Oost-Vlaanderen

- 2 **Nick De Meulemeester**
Liedermeersweg 14
9820 Merelbeke
Tel. 09 230 46 46
- 3 **Nancy Van Liefveringe**
Filip Berlengée
Hoge Buizemont 211
9500 Geraardsbergen
Gsm 0478 88 47 74
Gsm 0475 25 40 75
- 4 **Eddy De Koning**
Kreek 52
9130 Kieldrecht
Tel. 03 773 34 86
Gsm 0472 36 51 03

Provincie Vlaams-Brabant

- 5 **Marc Van de Voorde**
Boeksheide 51
1840 Malderen
Tel. 052 33 64 10

Provincie Antwerpen

- 6 **Marcel Peeters**
Holleweg 43
2950 Kapellen
Gsm 0473 48 48 97
- 7 **Mieke De Wit**
Langstraat 29/1
2270 Herenthout
Tel. 014 51 40 41

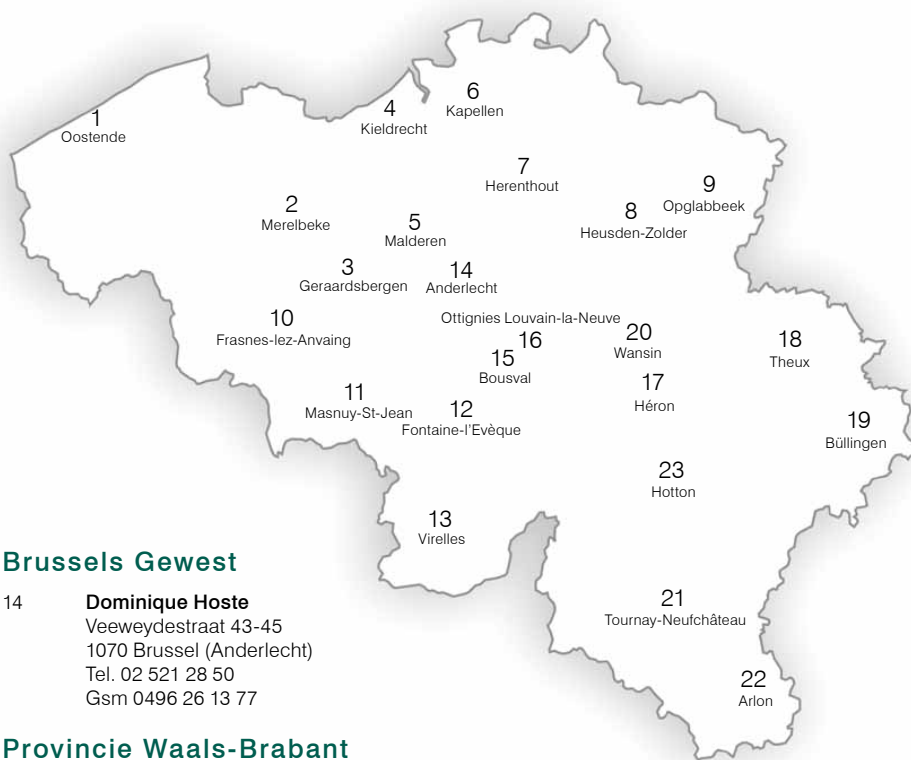
**AANGEPAST
ADRES!**

Provincie Limburg

- 8 **Rudi Oyen**
Strabroekweg 32
3550 Heusden-Zolder
Tel. 011 43 70 89
- 9 **Sil Janssen**
Industrieweg Zuid 2051
3660 Opglabbeek
Tel. 089 85 49 06

Provincie Henegouwen

- 10 **Grégory Gallety**
Rue Basse 31
7911 Frasnes-lez-Anvaing
Gsm 0477 17 72 28
- 11 **Daniel Marlier**
Rue du Bourrelrier 21
7050 Masnuy-St-Jean
Tel. 065 23 59 75
Gsm 0475 92 38 11
- 12 **Patiny**
Rue Jules Despy 96
6140 Fontaine-l'Évêque
Tel. 071 52 33 53
- 13 **Virelles-Nature**
Rue du Lac 42
6461 Virelles
Gsm 0476 94 22 25

Brussels Gewest

- 14 **Dominique Hoste**
 Veeweydestraat 43-45
 1070 Brussel (Anderlecht)
 Tel. 02 521 28 50
 Gsm 0496 26 13 77

Provincie Waals-Brabant

- 15 **Bernard Daune**
 Allée du Trainoy 12-14
 1470 Bousval
 Tel. 010 61 75 29
- 16 **Birds Bay**
 Allée du Bois des Rêves 1
 Allée Buissonnière
 1340 Ottignies Louvain-la-Neuve
 Gsm 0495 311 421 + 0498 501 421

Provincie Luik

- 17 **Jany Crispeels**
 Rue Maison Blanche 5
 4217 Héron
 Gsm 0475 96 00 94
- 18 **Baptiste Delcour**
 Boverie 6A
 4910 Theux
 Tel. 087 22 22 04
 Gsm 0496 76 83 55
- 19 **Marleen Thomahsen**
 Ländegasse 4
 4760 Büllingen
 Tel. 080 64 25 66
 Gsm 0497 26 86 24
- 20 **Vool**
 Rue E. Permanne 7
 4280 Wansin
 Tel. 019 63 44 01
 Gsm 0475 64 48 72

Provincie Luxemburg

- 21 **Cécile Bolly**
 Rue du Village 12
 6840 Tournay-Neufchâteau
 Tel. 061 27 84 74
- 22 **Alain Watriquant**
 Rue Sonnetty 4
 6700 Arlon
 Tel. 063 22 37 40
 Gsm 0498 23 07 38
- 23 **Jeanine Denis**
 Rue du Parc 24
 6990 Hotton
 Tel. 084 46 70 89
 Gsm 0479 58 59 53

Kom uit je kot!

Winteractiviteiten 2015

Het mag dan wel winter zijn, dat is helemaal geen reden om niet meer buiten te komen. Noteer volgende data alvast in jouw agenda. Voor meer informatie of wijzigingen, neem een kijkje op www.vogelbescherming.be in de rubriek 'Activiteiten op stapel'. Al onze activiteiten zijn gratis maar we vragen wel om een seintje te geven van jouw aanwezigheid door ons te mailen via info@vogelbescherming.be of te bellen naar +32 (0) 3 296 26 80. Graag tot dan!

Winterse ontmoetingen – Zondag 8 februari 2015

Uitwaaien, ontspannen en ondertussen een prachtig natuurgebied ontdekken onder begeleiding van een ervaren gids:

Bos- en waterbewoners van het Grotenhout

- Uur: 09:30 tot 12:00 uur
- Vertrek: parking op het einde van de De Breem, 2350 Vosselaar
- Gids: Werner De Kinderen

Vogels in de Molenbeekvallei

- Uur: 09:00 tot 11:30 uur
- Vertrek: kerk van Beisem, Kerkstraat 1, 3020 Herent
- Gids: Fernand Rochette

De groene oase – Bourgoyen-Ossemeersen

- Uur: 09:45 tot 12:15 uur
- Vertrek: natuur- en milieucentrum De Bourgoyen, Driepikkelstraat 32, 9030 Mariakerke
- Gids: Rita Boone

Vogels volgen getijden en seizoenen – De IJzermonding

- Uur: 10:00 tot 12:00 uur
- Vertrek: parking op het einde van de Halvemaanstraat, 8620 Nieuwpoort
- Gids: Walter Wackenier

Vogels profiteren van natuurontwikkeling – De Platwijers

- Uur: 13:30 tot 15:30 uur
- Vertrek: monument De Paalsteen, hoek Paalsteenstraat & Langvennestraat, 3500 Hasselt
- Gids: Ludo Grouwels

